Anul II. Maiu, 1908. Nr. 5.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească.

Abonamentul: Pe un an 7 cor.; pe o jum. de an 3·50 cor. — Pentru România 9 Lei
Un număr 50 fil.

OMAGIU.

Mitropolia noastră, clerul şi poporul dreptcredincios avut-a zilele trecute un moment de rară bucurie şi solemnă sărbătoare. I. P. S. D. Arhiepiscopul şi Mitropolitul nostru *Ioan Meţianu* — din harul Celui de sus — ajuns-a în 8/21 Mai 1908 frumoasa etate de ani optzeci, deplin şi întreg.

Moment *rar* acesta în vieaţa muritorilor; cade-se deci în aceste momente de solemnă sărbătoare, toată grija cea lumească să o lăpădăm şi să ridicăm ochii minţii şi inimii noastre în sfere ideale. Prinosul mulţumirii noastre a aduce Proniei divine pentru toate câte a făcut nouă; prinosul recunoştinţii sărbătoritului nostru pentru uriaşa muncă şi brazdele adânci trase în ogorul înţelenit al viei Domnului, încredinţate păstorirei lui.

Mărire Ţie Doamne, povăţuitorul stăpânului nostru carele cu «mână tare şi braţ înalt» condus-a naia credincioşilor la limanul mântuirii, învăţându-ne îndreptările Tale.

Mărire Ţie Doamne sfetnicul stăpânului nostru, carele cu ajutorul vâslelor Tale scăpa-ta naia Ta, din «viforul tuturor ispitelor».

Mărire Ţie Doamne, inspiratorul stăpânului nostru, care în «orice goană a sorţii» la tine a alergat.

Cade-se a aduce acest prinos pentru belşugul de rod şi secerişul bogat răsărit în urma activităţii lui.

Departe de noi gândul de a descrie aici faptele lui, cari «n'ar încăpea în cartea aceasta».

Cade-se însă în ziua de azi a marca o însuşire caracteristică a personalităţii lui, caracteristică marcată pentru veci de marele Andreiu prin cuvintele:

Omul acesta lucrează.

Prin aceste cuvinte, marcată este activitatea unei munci de peste o jumătate de veac încununată de cele mai frumoase succese. Şi convinsă este astăzi despre adevărul acestei judecăţi întreaga mitropolie, pentrucă faptele săvârşite de dânsul se văd.

Nu pentru vre-o vanitate, care nu a fost şi nu este însuşire a oamenilor de fapte, şi-a părăsit Inaltul Prelat casa, familia, liniştea şi iubirea cea mare de care se bucura nu numai înaintea clerului şi poporului din tractul Branului, ci şi înaintea tuturor, cari îl cunoşteau, ci numai din acel nobil îndemn, de a se duce acolo, unde-l reclamau marile interese ale bisericei şi neamului său.

Chemat de biserică şi înaintat la înalta demnitate de Episcop al diecezei Aradului, i-se deschide un nou câmp de activitate şi în acelaş timp un timp de grele lupte.

Şi minunată coincidenţă!

Precum odinioară în tractul Branului a înfiinţat şi organizat şcoale bune în toate comunele din tract, tocmai aşa este silit Înaltul Prelat a-şi începe cariera sa şi în noua demnitate.

Totul trebuia brăzdat şi prelucrat. Pământul era bun şi aici, pentrucă bun este poporul român din toate părţile, dar multe erau buruenile rămase pe dânsul din timpul de tristă aducere aminte.

«Et facere et pati» era însă chemarea noului Prelat. Devotat şi supus cu inima sa cea mare acestor chemări, începe a brăzda pământul ca un vrednic lucrător, şi Dumnezeu, care ajută pe toţi cei buni, i-a ajutat ca să sporească şi înmulţească talantul. Şi după o fericită păstorire de 24 ani, chemat fiind la demnitatea de Mitropolit, lăsat-a dieceza Aradului în o stare înfloritoare, cu frumoase instituţiuni culturale şi însemnate fonduri şi fundaţiuni.

Ajuns pe scaunul mitropolitan, continuat-a opul activităţii sale. Şi turnurile catedralei, cari se înalţă maiestoase către cer, vestì-vor veacuri multe despre hărnicia lui.

Dar nu este în puterea noastră de a-l apreţia astăzi după meritele dânsului. Oamenii de acest calibru se pot apreţia numai de istorie, de acest critic mare şi drept al vieţii şi activităţii omeneşti.

Nu putem întra şi nici chemaţi nu suntem a trece pe acest teren.

Lăsând acest act însemnat istoriei bisericeşti şi naţionale — a noastră datorinţă este, că precum Inaltul Prelat a dorit ca această

zi să treacă fără manifestaţiuni externe: inspirându-ne de faptele lui măreţe să ne dăm toată silinţa după propriile noastre puteri a-l urma şi în acelaş timp să ridicăm rugăciuni, ca viitorul rezervat de Provedinţă, să-i fie tot aşa *de plin*, precum plin i-a fost şi trecutul.

Întru mulţi ani Stăpâne!

Dr. George Proca.

MITROPOLITUL ANDREIU, CA PĂSTOR.

„Vieaţa lui de fapte 'nalte,
Ca diamante, şir de şir;
Moartea lui în suferinţe,
Moarte sfântă de martir".

Din imnul: *„La mormântul marelui Andreiu"*, de Z. Boiu.

I.

În micul tractat, despre «*Legea lui Christos*», din Nr. precedent al «Revistei teologice», între altele, am afirmat: Fericiţi suntem noi, că am avut în mijlocul nostru un atare păstor sufletesc, la care, după adevăr şi după dreptate, se pot referì şi aplica cuvintele sfintei Evangelii: «*Iar celce va face şi va* ***învăţa****, acela mare se va chiema întru împărăţia ceriurilor*». Mat. c. 5, v. 20.

Mă încerc a motiva această afirmare.

Cu cât o problemă a vieţii este mai mare, mai largă în cuprins şi mai însemnată în urmările ei, cu atâta mai solide trebue să fie mijloacele şi forţele cari să recer la deslegarea ei.

Problema chiemării pastorale are de scop: creşterea omului în legea şi pentru legea lui Christos, influinţarea, conducerea şi cultivarea voinţii lui spre a îmbrăţişa şi a îndeplinì de bunăvoie, din îndemn propriu şi din convingere, ca un tribut plăcut, ca o necezitate absolută a sufletului său, *toate preceptele legii lui Christos*. Problema chiemării pastorale are deci de scop: *formarea şi cultivarea caracterului religios-moral* în sufletul omului.

Spre realizarea acestui scop, însuş marele păstor şi învăţător al lumii, Christos, s'a folosit şi ne recomândă drept cele mai solide mijloace, drept cele mai sigure forţe: ***fapta***, ca exemplu atrăgător şi ***cuvântul***, ca mijlocitor al înţelegerii adevărului legii. Cu ajutorul acestor doaue mijloace, între cari, la Christos, *contrazicerea* nici când nu a avut loc, a convertit Mântuitorul ome-

nimea la legea Sa sfântă și vecinică, a întemeiat biserica Sa, și a sfărâmat porțile iadului, cuibul moravurilor urîte și barbare ale păgânismului orb; cu ***fapta*** și cu ***cuvântul adevărului*** a cucerit Christos lumea, căci «*fără de minciună*» fiind, adecă, fără de cea mai mică contrazicere între ***fapta*** și ***cuvântul*** Său, cu cea mai perfectă și mai sfântă consecvență a ***faptei*** și a ***cuvântului Său,*** cu abnegare și lăpădare de sine până la jertfa morții pe Cruce, a sfărâmat Christos împărăția întunerecului și a minciunii și a întemeiat biserica sa, împărăția *luminii* și a *adevărului.*

Urmând pilda lui Christos, tot cu aceste două mijloace probate, tot cu aceste două mari forțe în arta chiemării pastorale, tot cu aceste arme neînvingibile: cu ***fapta*** și cu ***cuvântul,*** ajungând cele mai bune rezultate, au propoveduit și sfinții apostoli Evangelia împărăției lui Dumnezeu, legea lui Christos, tuturor popoarelor. Tot cu ***fapta*** și cu ***cuvântul*** au cucerit sfinții părinți ai bisericii inimile oamenilor pentru legea lui Christos.

Ca un adevărat apostol, luminat și hotărât apărător al legii și al bisericii lui Christos, și fericitul mitropolit Andreiu, urmând exemplul lui Christos, al sfinților Apostoli și al sfinților părinți, cu ***fapta*** și cu ***cuvântul,*** a păstorit pe lângă cele mai mari și mai frumoase rezultate, turma sa cuvântătoare, biserica lui Christos.

Cu permisiune, deschid acì o mică paranteză: Era în luna lui August 1846. Mă aflam în Mercurea și locuiam la învățătorul școalei rom.-cat. Hazi, cu care făceam din limba germană un curs privat pregătitor pentru clasa a 2-a a acelei școale. Intr'o zi, învățătorul meu îmi spune: «Astăzi sosește aici Andreiu Șaguna, vicarul general al bisericii voastre, se duce la Sibiiu; se vorbește: că «*ar fi un preot foarte învățat, cu o cultură înaltă și de o statură trupească frumoasă și impunătoare*». Am întrebat pe învățătorul Hazi, că oare, nu l-aș putea vedea? Ba da, mi-a răspuns învățătorul, să mergi numai cu mine la hotelul Harasăr, sosește acolo cu posta, se va da jos în curtea hotelului, și 'l vom putea vedea. Ne-am dus. Am văzut pe Șaguna pentru prima dată și de atunci mi-a rămas imprimată în memorie figura măreață și impozantă a bărbatului și preotului providențial Andreiu Șaguna.

După încetarea revoluţiei din 1848—9, părinţii voiau să mă ducă la şcoală în Sibiiu. Eu, simţindu-mă bine acasă şi mai adăpostit de primejdia «răsmiriţii», căutam pretexte de amânare: mai, că în Sibiiu poate n'a încetat «bătaia», mai, că acolo nu cunosc pe nimenea, mai, că unde voiu şedea ş. a. Mama însă, deşì nu cunoştea cuvântul «pedagogie», spunându-mi, că revoluţia a încetat şi în Sibiiu, că aici locuieşte şi «vlădica» Andreiu Şaguna, pe care l-am văzut în Mercurea şi că pot să-l văd iară de câte ori voiu merge la biserică, mi-a zădărnicit toate pretextele, şi la 1850 am venit la Sibiiu.

Dela 1850 până la anul morţii lui 1873, am avut fericirea a vedea pe Şaguna şi a simţì îngrijirea lui părintească, toţi câţi umblam la şcoală, la biserică şi ne purtam bine.

Inchizând acì paranteza aceasta, constat pe scurt că, bunul părinte al studenţilor, Andreiu, pe cei buni şi diligenţi, ne provedea cu ajutoare şi cu stipendii din fundaţiunea «Francisc Iosefină» şi din alte izvoare, iară pe mulţi din ale sale mijloace. S'a îngrijit de creşterea noastră religioasă-morală şi prin aceea, că a dispus, ca afară de oarele pentru catehizare, odată pe săptămână, să ne întrunim toţi în capela vechiului seminar din strada Cisnădiei, unde măestrul de muzică Zenker, ne instrua în muzica vocală după note; că a tradus şi litografat la anul 1854 de pe greceşte liturgia lui «Randhartinger» din Viena, compoziţie pentru cor mixt în 4 voci — iar noi, fiii săi, sub conducerea numitului muzicant şi a regretatului profesor de cântări Ioan Dragomir, cu bucurie şi cu zel o am studiat şi o am executat în biserică la toate ocaziunile mai solemne. Acest cor, compus din elevii seminarului, din studenţi, din un număr respectabil de dame şi bărbaţi din inteliginţa noastră sibiană, mai târziu s'a constituit în reuniune de cântări, astăzi, falnica «Reuniune de muzică» a Românilor din Sibiiu, care cu mult zel şi stăruinţă cultivă muzica naţională, cea clasică şi cea bisericească, iar la zile şi solemnităţi mai mari ale cultului participă activ în biserică, cântând sf. Liturgie spre deşteptarea şi nutrirea simţului religios în inimile ascultătorilor. — Şaguna este deci celce a pus bază solidă şi culturii muzicale la noi. Şaguna, pe toţi ne-au ţinut aproape de sine şi de biserică. El a iniţiat şi a

organizat la noi şi între noi munca lucrării culturale pe toate terenele.

Şi, cum urma, cum proceda Şaguna în practica chiemării sale pastorale? care îi era *metodul* şi *tactul?*

Iată cum: înarmat cu ştiinţă şi experienţă vastă, dotat cu daruri şi puteri sufleteşti şi trupeşti extraordinare, pătruns întreg de înălţimea şi mărimea chemării pastorale, în spirit apostolic «*cu duhul înţelepciunii, al înţelegerii şi al temerii de Dumnezeu*» a procedat în practica chiemării pastorale, aşa cum procede ori-care bun părinte şi ori-care creştin adevărat doritor de binele şi fericirea familiei sale. A adoptat metodul şi tactul dictat lui de nemărginita-i iubire de neam şi de biserică. El s'a îngrijit, ca familia sa cea mare, unica sa familie ereditară, biserica, în toate comunele parohiale să-şi aibă casa sa de rugăciune, casa lui D-zeu şi şcoala să fie în condiţiuni bune pentru a putea promova cultura religioasă-morală la cei mari şi la cei mici ai turmei sale cuvântătoare. S'a îngrijit ca «*staulul*» turmei sale, învechit şi deteriorat, ba aproape ruinat, să se reedifice pe aşa temelii tari şi solide, încât: «*marea vieţii, ori cât s'ar înălţa de viforul ispitelor*», să nu-l poată clătì în veci; s'a îngrijit adecă a *reînfiinţa* vechea noastră mitropolie, a o *organiza* pe baza principiilor Dreptului canonic, principii depuse în «*Statutul organic*», care statut asigură bisericii vieaţa şi lucrarea sa autonomă în toţi ramii activităţii sale culturale: religioasă-morală, administrativă, judiţială şi şcolară. S'a îngrijit în fine, ca acest *statut*, această fortăreaţă a autonomiei bisericii şi a şcoalei, să fie învestit cu puterea unei legi fundamentale de stat.

Alăturea cu acestea, bunul părinte s'a îngrijit şi de hrana sufletească a turmei sale iubite; a înfiinţat tipografia sa, astăzi a Arhidiecezei, în care, dupăce însuş le-a revăzut, a tipărit pe rând toate cărţile rituale: Biblia, şi din aceasta în ediţie deosebită: Evangelia, Apostolul, Psaltirea, Liturgierul, Molitvelnicul, Octoihul mare şi mic, Triodul, Pentecostarul, Orologionul, Mineele ş. a. Tot aici a mai tipărit opurile sale originale: Istoria bisericească, Dreptul canonic, Statutul organic, Enchiridionul, iară pe patul durerilor a tipărit «Studiul pastoral». A mai tipărit: toate manualele de şcoală, cuvântări bisericeşti, protocoale sinodale şi congresuale şi alte multe cărţi folositoare. A şi fost mare lipsa

şi trebuinţa de această hrană spirituală abundantă, căci mare era seceta în ogorul literaturii noastre pe toate terenele vieţii culturale.

Cum s'a îngrijit pentru hrana sufletească a turmei sale cuvântătoare prin compunerea şi edarea atâtor opuri valoroase şi cărţi folositoare bisericeşti şi şcolare, tot aşa, şi în asemenea măsură s'a îngrijit preabunul părinte Andreiu şi de bunăstarea materială a bisericii şi a şcoalei. Pentru asigurarea vieţii şi activităţii regulate şi neîntrerupte a acestor două instituţii culturale, a bisericii şi a şcoalei, cum şi a funcţiunii întregului organism al bisericii, a creat fonduri şi fundaţiuni, pentru toate resorturile şi pentru toţi ramii de afaceri bisericeşti şi şcolare, anume: pentru congresul şi consistorul mitropolitan, pentru sinodul şi consistorul arhidiecezan, pentru seminar, pentru bisericile şi şcoalele sărace; a exoperat şi a creat salarii pentru asesorii consistoriali şi pentru profesorii seminariali ş. a.; a înfiinţat fondul «*Pantazi*», care, la timpul său, va scutì biserica şi şcoala de multe neajunsuri financiare; a creat fondul pentru zidirea bisericii catedrale, care biserică astăzi este o podoabă a Sibiiului, iar pentru noi şi pentru creştinii bisericei noastre o adevărată mângăere şi întărire a sufletelor în legea lui Christos. Ce este mai mult, bunul şi prevăzătorul părinte, pentru cazul morţii sale, a mai asigurat bisericii şi o sumă de două sute de mii coroane pentru înfiinţarea a două eparhii nouă pe teritorul mitropoliei noastre ş. a. Unde sunt apoi realităţile cumpărate de el pe sama bisericii? Cum sunt: reşedinţa arhiepiscopească, seminarul, tipografia arhidiecezană, cele două grădini din strada «Schewis» ş. a. ş. a.

Iată deci bărbatul providenţial, iată *păstorul model*, a cărui vieaţă, a cărui activitate pastorală corespunde întru toate cuvintelor Mântuitorului: «*Iară, celce va face şi va învăţa, acela mare se va chiema întru împărăţia ceriurilor*».

Justă este deci veneraţiunea ce nutreşte în sufletul său tot creştinul bisericii noastre, când se rosteşte numele marelui mitropolit Andreiu Şaguna, juste au fost lacrămile şi doliul adânc al tuturora, al întregei Sale turme cuvântătoare la ştirea dureroasă despre trecerea din vieaţă a acestui mare *arhiereu* şi bun *părinte*, justă deci şi înterpretarea doliului şi a lacrămilor obştei prin protopresbiterul Z. Boiu, făcută în alt vers al imnului: «*La mormântul Marelui Andreiu*», de cuprinsul următor:

«Românime mult cercată,
Pune doliu înnoit;
Că perdu-şi o stea din ceriu-ţi,
Pe *Andreiu* mitropolit!
Da, *Andreiu* întâiu chiematul,
Da, *Andreiu* adânc oftatul,
Ce ca vieaţa-şi Te-a iubit, —
Ah, *Andreiu* a adormit!»

In cele premise, am atins, dar abia am atins unele din multele calităţi personale şi câteva din meritele mari ale mitrop. Andreiu. Acestea amintite sunt puţine şi se pot considera numai ca o picătură de apă în marea vredniciilor sale personale şi a meritelor sale pentru neamul şi pentru biserica noastră. — Insuşirile sale personale, nobile şi alese, meritele sale multe şi mari pentru biserică şi şcoală, pentru cultura poporului pe toate terenele; luptele lui pentru *poziţiunea*, *vaza* şi *drèpturile* bisericii, ale şcoalei şi ale neamului, cum şi întreagă activitatea lui pastorală şi politică sunt scrise şi descrise pe larg şi conştienţios de peana cea mai competentă, de peana distinsului său *biograf*, a arhimandritului *Nicolae Popea*, astăzi episcop al Caransebeşului, membru ord. al Academiei române, îmbătrânit şi obosit şi Preasfinţia Sa în muncă spirituală neîntreruptă şi în grele lupte pentru biserică şi pentru neam alăturea cu Şaguna.

In *cartea vieţii lui*, în biografia lui întitulată: *Arhiepiscopul şi Mitropolitul* ***Andreiu*** *Baron de* ***Şaguna***, ori-cine ar dori să cunoască *mărimea* mitropolitului Andreiu în lumina adevărului, poate să o afle aceasta în toată plenitudinea. In cartea aceasta valoroasă şi instructivă, nu numai păstorii sufleteşti, dela cei mai mari până la cei mai mici între fraţi, dar toţi câţi se interesează de soartea bisericii, a şcoalei şi a neamului românesc, pot afla *sfat* şi *pildă vie* de orientare şi procedere în cele mai complicate şi mai grele situaţiuni ce se ivesc pe «*marea vieţii*». Cartea aceasta, cu drept cuvânt, o putem numì: «*Pravila*» *vieţii* şi *practica chiemării pastorale* a marelui mitropolit *Andreiu* Baron de *Şaguna*. Să o cetim, *des să cetim «Pravila» aceasta şi să o studiem!*

D. Cunţanu.

DIN TRECUTUL BISERICII ROMÂNE BIHORENE.

Sub durata comisiunei încă căpeteniile ortodoxiei se adună în 12 şi 13 Aprilie 1736 la Spinuş[1] (Hagymádfalva) şi se declară nemulţămiţi cu mersul trebilor.

Adunarea aceasta a fost convocată şi ţinută în ascuns, fără a o anunţa la comitat şi la rege. A fost foarte cercetată.[2] Ce hotărîri s'au luat nu se ştie; aşa încunoştiinţează protopopul unit Mihai Pap Popovitsy, din Satulbarbă (Bartfalu) la 21 April 1736, pe episcopul catolic din Orade.

In 12 şi 13 April 1736, adecă tocmai în zilele meetingului, Mihail Pap Popovitsy, se afla în călătorie la Orade, dar îndată ce a sosit acasă a aflat despre cele întâmplate şi la câteva zile raportează episcopului latin, cerându-i scut contra neuniţilor; zice, că la Spinuş l-au suduit «despotice» (urît, crunt) apoi că scrisoarea e făcută din încredinţarea şi în numele tuturor preoţilor de sub ascultarea sa.

Dar nu numai înainte şi pe timpul comisiunei s'au ţinut astfel de adunări, ci şi pe timpul de după comisiune. Aşa preoţimea din ţinutul Orăzii şi de pe Eriu[3] văzând, că locuitorii din alte ţinuturi au trecut la unire, şi că ceilalţi toţi sunt plecaţi spre a se unì, pentru de a zădărnicì aceasta pornire, au convocat pe 13 Iulie 1739 în satul Lugoş (Alsó-Lugos) o adunare poporală.

La aceasta adunare purtau cuvântul: cunoscutul primar Gavrilă Dringo,[4] protopopul Pesteşului George,[5] cel pus de episcopul Isaia Antonovich la 1727 (pentru ţinutul Crişului repede) în locul lui Esküllői Pop János, băgat în fere de arhidiaconul László, apoi «popa Toma» din Sârbi (Nagy Tóthfalu). Selăgian ţine, că acesta ar fi fost gura satului. La stăruinţele acestora poporul s'a obligat cu jurământ, că nu se va unì, iară ceice vor primì totuş unirea, să plătească amendă de 500 fl.[6] şi pe preoţii uniţi să-i alunge.

---

[1] Aici 186 nota 3.

[2] *Mangra* „Bis. şi Şcoala" 1904 Arad Nr. 12, pag. 184, 185, la arhiva comitatului Bihor an. 1736 fasc. III. Nr. 12.

[3] Şematism 18, *Selăgian* 56.

[4] Aici 142, 188, 230. *Bunyitay* 62.

[5] *Selăgian* pag. 57 din greşală îl numeşte Grigorie.

[6] Tot 500 fl. era amenda dictată de protop. ortod. al Orăzii, prin circular în 1724 contra celor cari s'ar apropia de László.

Despre isprăvile adunării fiind încunoştiinţat episcopul N. Csáky, prin arhidiaconul din Popeşti (Papfalva) Mihai Aron,[1] episcopul a exoperat, ca comitatul să exmită o comisiune în 18 April 1742, carea să cerceteze afacerile biericeşti ale românilor, înăsprite acum până la cuţit.

Aceasta comisiune a băgat în prinsoare pre amintiţii conducători ai adunării din Lugoş, cu atât mai vârtos, că deja comisiunea regească dintre anii 1735—1737, hotărîse o astfel de pedeapsă pentru ei, la caz de recidivă.

Aflăm, că adunări poporale de felul acesteia din Lugoş, s'au mai ţinut şi aiurea, aşa: la Secădate,[2] Tria (Terje) şi altele.

Din actele comisiunei comitantense aflăm şi chipul, cum Sârbii[3] se osteneau a desmânta pe bihoreni dela îmbrăţişarea unirei[4] la toate ocaziunile binevenite; mai ales cu prilejul târgurilor huleau unirea, fanatizau şi spăimântau poporaţiunea. Aşa la târgul de ţară, ţinut în Margitta[5], au zis, că botezul uniţilor nu plăteşte nimic, tot aşa fără putere sacramentală ar fi căsătoria şi preoţia unită; uniţii, «ipso facto», că sunt uniţi, sunt «reprobaţi» la osânda vecinică; ei «calcă evangelia şi crucea cu picioarele, nu postesc; uniţii se închină cătră apus, nu cătră răsărit, că dacă neunitul trece la unire îşi lasă legea, că şi locul unde şede unitul e spurcat». — «De se va înspina dară ceva unit, pădrupt (în apropierea bisericii) biserica unită, să nu stea, fără să păşască încolo, batăr de s'ar şi nimurici, (nefericì cu perderea unui organ corporal) ca să-şi tragă spinul afară; cumcă uniţii vor arde ca lumina» şi altele asemenea acestora[6].

Dar Românii noştri, sărmanii de ei, nu se cutremurau într'atâta de grozăveniile ce îi aşteaptă pe lumea ceealaltă, pentru cazul, că ar trăì şi nutrì în legea unită, ci mai bucuros ascultau şi credeau făgăduinţelor făcute pre ascuns, că li-s'ar uşura greul vieţii pământeşti;[7] le pica extraordinar de bine asigurarea, că ca ortodocşi se fac părtaşi de bunătăţile regeşti date cu mână largă poporului sârbesc, din confiniele militare; că vor fi scutiţi de ser-

[1] Oare nu e din memoriile episcopului Pavel Aron.
[2]—[4] Aici an. I. pag. 186, nota 3, 228, 139.
[5] Şematism 18
[6] *Selăgian* 59—60.
[7] Şematism 18, 19, *Bunyitay* 63, 64.

viţiile şi prestaţiunile dominiale, dijme, porţii şi alte dăjdii. Că astfel de promisiuni făcea episcopul Aradului şi oamenii lui, o constată numita deputaţie a comitatului, după cum s'ar zice, la protocol [1].

Că ortodocşii români, vor fi gustat ceva din drepturile illirice, putem conchide de acolo, că patrioţii unguri, fie catolici, fie reformaţi, protestau pe întrecute în contra explicării extensive a drepturilor illirice, iară românii voiau ei înşişi a fi socotiţi ca illiri, dreptce se declarau de ortodocşi [2].

Este de crezut, că promisiunile mari şi puţina împărtăşire la drepturile sârbilor, au făcut ca poporul românesc din Bihor, să rămână în ortodoxia sa veche, iară ceice au trecut la unire. Iarăş s'au întors la biserica lor străveche, cu atât mai vârtos, că cei cari la început se plecaseră la unire, nu aflară nici o uşurinţă,[3] ba îi puseră să dea zeciuială episcopului maghiar, pânăce nu-i scutì de aceasta regele în 1737.[4]

Dar să nu ţină cineva pe episcopii sârbeşti de pe acelea vremuri mai puţini lacomi faţă de poporul românesc, ca pre prelaţii catolici. Sârbii când au frânt câte ceva şi pe sama conreligionarilor lor din belşugul dat lor de regele, ce au dat cu o mână, cu alta au voit să ia 'napoi. După obiceiul, ce era la uniţi, de a da episcopului catolic dijmă, au început a pretinde asemenea şi episcopii Aradului. Lucrul acesta apoi iarăş fù binevenit matadorilor uniţi, cari nu întârziară la rândul lor a exploata aceasta împrejurare în profitul cauzei ce reprezentau, pânăce mitropolitul sârbesc Vichentie Ioanovich, din Viena, la 11 Septemvrie 1731, îi face atenţi, că ortodocşii români «încă nu sunt obişnuiţi la de acestea, fiind cum ştiţi de curând întraţi în staulul oilor adevărate» [5].

Când episcopul Sinesie Jivanovich, cercetă între anii 1751—1753 Bihorul,[6] luă pe hârtie albă subscrierile ţăranilor noştri şi apăsă şi peceturile comunelor, cu asigurarea, că prin acestea instanţii va mijlocì la împăratul, ca poporul român ortodox să fie îm-

---

[1] *Selăgian* 57.
[2] Aici 183, 189.
[3] Aici 234 şi 228, 229.
[4] *Şaguna* II. 224.
[5] *Iorga* stud. doc. IV. p. 83 nr. LXXVIII.
[6] Aici 138, 139, 141.

părtăşit de scutinţele şi favorurile naţiei libere, în realitate însă, şiretul episcop a uzat de acestea hârtii, ca de dovezi, că satele române îl vreau pe el de episcop şi sunt străini de unirea cu catolicii [1].

Altcum frământările acestea de după instituirea lui Kovács ca arhiereu pontifical, (1748) le cunoaştem din comunicatele premergătoare, în cari am descris lucrările comisiunei din 1754—1757. Acum mai aflăm cu cale a înregistra acì faptul, că nu numai popor şi cler, dar însuş căpetenia bisericei bihorene, episcopul Ineului şi Aradului, Ioanichie Martinovich, a trecut pre ascuns la unire.

Profesiunea de credinţă a depus-o în oratorul cetăţii Orăzii, la anul 1713. De censurile şi pedepsele bisericeşti fù deslegat în urma rescriptului din 27 Mai 1715, a lui Clemente XI, prin cardinalul primate din Strigon, principele August de Saxonia.

Cu privire la trecerea lui Ioanichie, (vulgo «*Ionică*») până azi încă nu s'a făcut lumină deplină; documentele îşi contrazic.

Cert e numai atâta, că a trecut pre ascuns, şi că un timp nu s'a ştiut nimic despre aceasta trecere. Şi aceea e afară de ori-ce îndoială, că în contra acţiunei de unire, înjghebată de arhidiaconul Laszló, «Ionică» nu a luat nici un fel de măsură,[2] cel puţin nu la vedere.

Cât timp a trăit Martinovich ca episcop (1710—1722) al Aradului, ortodocşii nu l-au înlocuit cu altul. Poate nu l-au putut, căci pe lângă protecţia episcopului Em. Csáky, se bucura şi de sprijinul comandantului cetăţii Aradului, generalul baron de Kosa. Ori poate că era unit numai la aparenţă, ca aşa mai uşor să poată cerceta pre românii bihoreni şi să-i abată dela unire.

De părerea aceasta sunt Selăgian [3] şi Mihai Muntean — fostul secretar al episcopului orădan, Vulcan — în disertaţia sa despre istoria diecezei Orăzii mari, publicată la şematismele din anii 1845 şi 1864 [4].

---

[1] *Selăgian* 58, 59.

[2] *Grama* l. c. 162 zice, că Ionică a împedecat unirea.

[3] o. c. 54, 55, *Şematism* 15, 16.

[4] Aici pag. 136 nota 2. Greşeşte, *Nilles* II. 604, când îl crede de autor al disertaţiei latine istorice dela şematism, pe Iosif Pap Szilágyi dr., canonic, mai apoi vlădic la Orade. Szilágyi e unul cu Selăgian, care ca canonic era Selăgian şi ca episcop subsemna Szilágyi.

Analele contimporane, manuscripte ale iezuiţilor din provinţa Austriei, la anul 1720, ne dau informaţii despre sinceritatea şi motivul unirii lui Ionică. Iată ce e cuprins acolo: «Şi mare mângăere a adus acelaş misionar al nostru, reverendisimului domn Ioanichie Martinovich episcop unit al bisericii orientale de rit grecesc, al Ineului şi Aradului, carele cu onoare mare şi cu multă bunăvoinţă a primit pre părintele; l-au consultat despre întrebările mai de căpetenie ale credinţei, destăinuindu-i toate secretele şi i-a primit explicările înţelepte din teologie, l-a cuprins mare bucurie, că a dat în sfârşit peste bărbatul, căruia îi poate încredinţa, atât privilegiile neamului său, cât şi ritul şi sprijinul unirii. Multe năcazuri a suferit acest episcop din partea alor săi schizmatici rebeli, tot într'una i-a fost vieaţa primejduită şi a dus lipsa celor ce se ţin de casă, numai de aceea, pentrucă e unit. Dar s'a însufleţit, având mare speranţă în Dumnezeu şi recomandat eminentisimului domn cardinal Csáky şi Excelentisimului domn general de Arad, baron liber de Kosa, acum respiră, bucurându-se de protecţia lor; vădita dovadă, că virtutea se poate asuprì dar nu se poate nimicì» [1].

Acest manuscript latinesc se conservă în biblioteca palatină din Viena la Nr. 12,162.

Unirea lui Martinovich dealtmintrilea nu e un caz izolat în istoria prelaţilor ortodocşi; mai întimpinăm pe timpul acesta şi alţi episcopi ortodocşi cari primesc unirea, ori sunt suspecţi de primirea aceleia. Aşa ştim,[2] că la 1705 Martie, s'a ţinut în Bucureşti un sinod, prezidat de exarhul Teodosie şi de renumitul patriarh de Ierusalim Dositei, azistând încă alţi 5 prelaţi — în care Ilarie episcopul Râmnicului, pentru vina, că a îmbrăţişat unirea fù lipsit şi caterisit de toată acţiunea arhierească [3].

Un alt episcop de Râmnic, Inochentie, († 1735) încă e bănuit [4] de unire de către mitropolitul sârbesc Vichentie Ioanovich;

[1] *Nilles* 604, combină cu *Bunyitay* 46 şi nota 2. *Popoviciu* „Uniune" 227, *Boros* „Unirea" 1892, pag. 206. *Şaguna* Istoria bisericii ortodoxe, Sibiiu 1860 II. 222.

[2] Ştef. *Pop* „Unirea" pag. 39.

[3] Capetele de acuză erau 5. Actul depunerii e în condica sfântă a mitropoliei Ungrovlahiei la pag. 27 verzo „Bis. ortod. rom." an. VIII., 1884, pg. 263—265. *Petrescu* „mitropoliile ţării" pag. 117. *Iorga* liter. II. 61. *Cipar* act. frag. 228, 229. *Puşcariu* mitropol. 26, 27. *Grama* l. c. 55, Dim. *Boroian* „Ist. biser. creştine", Bucureşti 1893, pag. 461.

[4] *Bunea* Aron 54, 55, *Nicolae Dobrescu* „Ist. bis. rom. din Oltenia", Bucureşti 1906 p. 111. *Stinghe* „Ist. Schei" 111—115.

îl acuză cu aceasta preotul din Braşov, Todor Băran (fiul bătrânului protopop de acolo, Florea Băran).

Pre timpul cât Oltenia a stat sub Austria, dăm de încercări de a se unì mai mulţi egumeni [1] dela mănăstiri. Ba,[2] că la 1724, Petronie, arhimandrit, şi egumen dela Segârcea, în adevăr ar fi şi trecut la unire.

Aceşti paşi mari, trebue că îi prevedea la anul 1708, episcopul sârbesc al Timişorii, Isaia Diacovich, cu sediul în Becicherecul-mare, şi voia să-i încunjure, când cerea dela împăratul Iosif I. «că de cumva mitropolitul, sau alt episcop oarecare, sau şi vre-un preot s'ar unì cu biserica Romei, prin aceasta unii ca aceia să se considere lipsiţi de oficii şi în locul acelora să se aleagă alţi» [3].

Protestanţii de pretutindenea, aşa ca şi cei din patria noastră, au întrodus datină laudabilă de a lăţì religiunea lor mai vârtos prin aceea că înfiinţau şcoli, şi preste tot prin respândirea culturei şi luminei; ei cugetau că numai lipsa de învăţătură poate fi cauza de nu alerga toată lumea în braţele protestantismului.

În privinţa aceasta apoi i-au urmat şi catolicii şi îndată la început s'a născut între acestea două biserici o nobilă emulare, din carea s'a revărsat rapid multă binecuvântare asupra nefericiţilor credincioşi, învrăjbiţi sufleteşte.

Ordinariatul catolic orădan, încă s'a pus pe terenul acesta.

Paul Forgách, încă ca canonic a ridicat pe sama uniţilor 13 şcoale române elementare [4]. Numele satelor, unde au fost acestea şcoale, durere, nu ni-s'a păstrat. Ştim însă aceea, că erau cercetate «cam de vr'o 600 de şcolari din toate părţile» şi se propunea elementele credinţei [5]. În centru, în Oradea şi în Beiuş încă s'a înfiinţat şcoală,[6] «ca tineretul să fie bine educat».[7] Poate că aceasta şcoală să fi fost în multe privinţe superioară celor săteşti.

Pe la anul 1765, episcopul Patachich, spesază pentru şcoalele româneşti aproape 2000 fl. Preste tot, pentru clerul unit se spesa anual până la 10,000 fl. În Iunie 1760, pentru învăţătorii noştri, s'a dat 66 fl. [8]

Dascălii erau scutiţi de dare, fie personală, fie după avere.[9]

[1] *Dobrescu* l. c. 107.
[2] *Dobrescu* l. c. 44, (39, 94, 95, 96).
[3] *Boros* l. c. 198, col. III.
[4]—[9] *Bunyitay* 49 nota 2, 59, 61, 78, 64.

Conform timpului de atunci, chiriarhia catolică spesa o sumă destul de notabilă pentru susţinerea unirei.

Episcopul Patachich a fost denumit pe lângă expresa condiţiune, ca partea mai mare a venitului său, să-o împendeze în emolumentul unirii şi pe arhiereul românesc să-l trateze extraordinar de bine.

În anii 1760—1762 pentru zidirea de mănăstire pe sama uniţilor a cheltuit 22,562 fl.[1] Plata arhiereului Kovács era la an 1500 fl.,[2] pe la 1761 ajunse la frumuşica sumă de 3134 fl. afară de ce căpăta în naturalii.[3] Plata parohului unit din Orade era 100 fl., doi ajutători ai săi aveau câte 70 fl., cantorele 50 fl. Preoţii din Vásárhely şi Haieu câte 70 fl. Cel din Örvénd 50 fl. la an. Onorarul alor 6 viceprotopopi era câte 40 fl. Unul, cel dela Crişul repede,[4] căpăta 70 fl. la an; 60 preoţi, fiecare era ajutat câte cu 10 fl. anual, capelanul din Pocei era ajutat cu 3 fl. Cei 23 preoţi izgoniţi din beneficii, erau ajutaţi cu câte 30 fl. unul[5]. Preste tot în 1757 episcopul Forgách, a spesat cu ajutorarea clerului român suma de 1693 fl.[6]

Pe sama arhidiaconului românesc s'a croit un salar anual de 500 fl. având şi ceva porţiune de naturalii.

Pe lângă salarele sistemizate, de sine înţeles, că episcopul latin avea să supoarte şi spesele extraordinare, cari întreceau totdeauna sumele ordinare preliminate. Aşa de pildă dăm, că în al II-lea trimestru din 1760, Patachich achită o contă a sufragantului său de 2134 fl., spese de călătorii, diurne, pauşal scripturistic etc. Tot atunci mai plătì alţi 2527 fl. pentru lipsele preoţimei unite.[7] Tot în acest an şi în o singură lună numai (1760 Iunie) cheltuie pentru clerul unit 2335 fl.; pentru stârpirea căsătoriei a doua la preoţi 70 fl.; pentru mănăstirea bazilitană 1087 fl.; pentru cauze pie române 79 fl.; pentru arhiereul Kovács 134 fl. (afară de plata lunară ordinară).[8]

Când în Maiu 1748 Kovács a călătorit la Viena, la nunţiatură, pentru procesul informativ ce premerge preconizărilor de arhierei, spesele fură acoperite tot din partea episcopului ungu-

[1]—[4] *Bunyitay* 77, 65, 79, 64, 78, 56.
[5] Aici 141 nota 3; 230 nota 2.
[6]—[8] *Bunyitay* 64, 65, 58, 78 nota 4.

resc. Călătoria tour-retour a costat 670 fl. și a ținut 40 de zile. Ornatul arhieresc cu această ocaziune fù procurat.[1]

E interesant pentru noi, ceice trăim cu $1^1/_2$ veac și mai bine după sfințirea lui Kovács, a ștì, cât a costat atunci un ornat arhieresc: 3 rifi de materie pentru saccos à 3 galbini riful 103 fl. 60 cr. Blana de camucă 8 rifi à 2 fl. 12 cr. 17 fl. 60 cr. Pregătirea 4 fl. Omoforul 5 rifi, material cu flori de argint à 5 fl. 25 fl. Blana 5 fl. Lucrul 1 fl. Mitra și ipogonateul de catifea cu crucea și pentru muncă 100 fl. Pentru 4 cruci de catifea pe patrafir, marginile de aur, 15 fl.

Intreținerea în 40 de zile l-a costat pe Kovács 60 fl. Zilele cât a stat în Viena pentru cuartir a cheltuit 4 fl. 30 cr.

Pe vremi, Românii dela orașe numai pe de laturi puteau locuì și numai acolo li se dădea voie să-și ridice altar. Așa a fost și în Orade, unde dela Oloság mai spre inima orașului nu au avut întrare.

Forgách spre a îndemna la unire pe Români, îi aduce în centru Orăzii, unde la anul 1733 le cinstește casa sa din piață, pentru orator. Biserica din Váradvelence nici când nu s'a predat în uzul uniților, deșì din când în când nu au lipsit șovăiri, când mai mari, când mai mici,[2] că cui ar aparținea această biserică?!

La anul 1739, episcopul Nic. Csáky, cumpără dela oraș fund intern, în piața Stului Ladislau și pe acela zidește cu cheltuiala sa biserică și rezidență episcopească pe sama uniților. Rezidența avea 8 încăperi.[3]

Mai târziu zidindu-și catolicii rezidența episcopală nouă, regina Maria Terezia a fost designat rezidența cea veche pentru episcopul românesc, dreptce la 30 Octomvrie 1776, episcopul Drágosy o roagă ca rezidența vicarului încă să rămână în folosul bisericei unite și să se deie de locuință parohului unit și unui magistru de rit.[4] Aceasta din multe cauze nu s'a împlinit și episcopii românești au rămas tot numai cu rezidența lor de până acì.[5] Ca recompensă însă uniții dobândiră 9750 fl. ca să repa-

---

[1] *Bunyitay* 57.
[2] *Bunyitay* 49.
[3] *Bunyitay* 55, 53.
[4] *Ardelean* 50, Bunyitay 86.
[5] Rezidența veche latină azi e școala reală. Aici 182 *Bunyitay* 65.

reze și adapteze zidirea făcută lor de Nic. Csáky. Acum 2 ani episcopul actual Radu a demolat-o, și în locul ei a ridicat un palat mândru ca din poveste.

Catolicii s'au îngrijit și de aceea, ca pe sama uniților să se crească preoți cu o cultură mai aleasă, așa Nic. Csáky cere dela Carol al VI-lea, ca să exopereze primirea alor 4 teologi români la Roma. S'au primit numai 2, cari în 1748 erau deja acolo și superiorii erau mulțămiți cu purtarea și progresul lor.[1]

Afară de spesele a căror pomelnic făcurăm, episcopia latină și capitul ei a primit asupra sa odată pentru totdeauna și susținerea parohiilor unite (dreptul patronatului),[2] ca să tăcem de alte spese mărunte — a căror număr și nume nici nu se poate ținea în evidență — ce trebuiau făcute pentru cauza unirei.[3]

(Va urma). *Gruia.*

SF. IOAN GURĂ DE AUR.

d) Părerile sale despre însemnătatea predicei.

Una dintre chemările, prin a căror realizare a săvârșit Mântuitorul marea operă a mântuirii, a fost chemarea sa profetică sau învățătorească. Ca Invățător al lumei ne-a descoperit Christos lumina cerească a învățăturilor credinței și moralei creștinești. Acea lumină, care, ca și cea a soarelui și ca tot darul desăvârșit, *de sus* a trebuit să vină, dela Părintele luminilor, ca să lumineze cărările întunecoase ale vieții omenești. Tainele împărăției lui Dumnezeu, cele nepătrunse de mintea omenească, trebuia să le descopere Fiul lui Dumnezeu, precum însuș ne spune: «se cade mie să vestesc împărăția lui Dumnezeu.... că spre aceasta sunt trimis» (Luca 4, 24).

Comoara învățăturii de credință și vieață creștinească a încredințat-o Mântuitorul apostolilor săi, ca să o vestească la toată zidirea, la toate neamurile pământului, învățându-le să păzească toate cele poruncite (Marcu 16, 15; Mat. 28, 19). Urmând acestei porunci, apostolii au «propoveduit pretutindenea» (Marcu 16, 20), înfruntând cu bărbăție toate primejdiile venite dela protivnici, și când datoria apostoliei a cerut, pecetluind adevărul ei prin

[1] *Bunyitay* 52, 54, 59.
[2]—[3] *Bunyitay* 78, 64.

sângele lor de mucenici. Dar cuvântul adevărului nu se opreşte în faţa puterii protivnice, ci sboară mai departe, purtat pe aripile însufleţirii celor ce au urmat în apostolie, cari au păzit firul poruncei: «propovedueşte cuvântul, stai asupra cu vreme şi fără de vreme» (II Timotei 4, 2), căci: «cu îndoită cinste să se cinstească, ceice ostenesc în cuvânt şi întru învăţătură» (I Timotei 5, 17). Şi cuvântul celor chemaţi pătrunde în inimi, le preface, le renaşte spre o nouă vieaţă, şi în scurtă vreme schimbă faţa istovită a lumei sufleteşti de mai nainte. Prin continuitatea preoţiei dela apostoli, biserica învăţătoare, înzestrată cu «sabia Duhului», a vestit cuvântul evangeliei — uneori cu mai multă, alteori cu mai puţin zel — până în ziua de astăzi.

Vestirea cuvântului de învăţătură este, prin urmare, o *atribuţie esenţială a preoţiei* şi o datorie de căpetenie a *preoţimei* creştine.

Dela măsura în care va fi *pătruns* preotul de însemnătatea acestei datorii, depinde zelul ce-l va arăta întru propoveduirea cuvântului. Şi dela felul cum va îndrepta cuvântul adevărului, va depinde în mare parte îndreptarea vieţii celor încredinţaţi păstoririi sale. Puterea adevărului crucii a învins lumea, — puterea aceluiaş adevăr trebue să învingă răsvrătirea patimilor omeneşti şi să închidă gura necredincioşilor. Leacul sufletului cufundat în păcate şi lumina celorce umblă întru întunerecul necredinţei, este învăţătura dreptei credinţe, care prin convingerea minţii şi prin sfinţirea vieţii, pe toţi trebue să-i povăţuiască pe calea desăvârşirii, să-i apropie de Dumnezeu. Pe cel rău îl va face bun, pe cel bun îl va face şi mai bun. De aceea: «vino, apropie-te cu încredere de mine, învăţătorul tău, — zice sf. Ioan — vino şi dacă eşti sănătos sufleteşte, ca să ajungi mai sănătos, căci cuvântul are în sine puterea de a vindeca pe cei bolnavi şi a întărì pe cei sănătoşi; el ridică pe cei căzuţi şi fereşte de cădere pe ceice stau.» [1]

O minunată putere se desprinde din cuvintele predicei apostolice şi se revarsă asupra sufletelor, răpindu-le cu sine. Harul cel dumnezeesc lucrează împreună cu glasul vestitorilor evangeliei, deschizând inimile şi îmblânzind pornirile celor îndărătnici

[1] Homilia quod frequenter conveniendum sit.

a primì solia sfântă a mântuirii. «Căci spune-mi prin ce a învins Pavel pe Jidovi şi a convins pe Elini? Intr'atâta i-a strâmtorat prin cuvintele sale, încât cercau să-l ucidă, căci nu puteau suferì să-şi vadă înfrângerea cu ochii... Nu a câştigat prin o singură cuvântare pe acel membru al Areopagului, Dionisie, cetăţeanul celei mai idololatrice cetăţi? Cunoaşteţi apoi întâmplările din Tessalonic şi Corint, din Efes şi Roma; acolo a tâlcuit Pavel zile şi nopţi întregi, fără întrerupere, Scriptura..... Ca un zid clădit din diamant încunjură şi cuprind scrisorile sale toate bisericile pământului, şi ca un erou neînvins stă el şi astăzi în mijlocul nostru, îndemnând sufletele la supunere lui Christos, limpezind adevărurile şi risipind trufia celorce se împotrivesc recunoaşterii lui Dumnezeu.» [1]

Nici pilda vieţii virtuoase, nici chiar puterea făcătoare de minuni nu poate înlocuì şi face de prisos propoveduirea prin cuvânt. Apostolii au avut şi una şi alta, dar totuş au învăţat şi cu vorba, îndemnând şi pe alţii să facă asemenea. Căci: «*facerea* nu supleneşte *învăţarea*; nu eu zic aceasta, ci însuş Mântuitorul, carele aşa grăeşte: celce va *face* şi va *învăţa*, acela mare se va chema întru împărăţia ceriurilor. Insă dacă facerea ar cuprinde în sine şi învăţarea, ar fi cea din urmă de prisos, şi ar fi fost destul a zice: celce va face. Insă Christos prin despărţirea lor dela olaltă arată, că una se ţine de fapte, alta de cuvânt, şi că spre zidire desăvârşită au amândouă trebuinţă una de alta.» [2] Iar într'alt loc zice: «Dacă ar avea cineva sabia Duhului şi pavăza credinţei în măsură atât de mare, încât să facă minuni, şi prin semnele minunilor să poată astupa gura neruşinaţilor, n'ar avea lipsă de nici un ajutor al cuvântării. Dar şi în acest caz nu este cuvântarea netrebuincioasă, ci foarte de lipsă. Fericitul Pavel încă a ţinut cuvântări, măcar că era admirat pretutindenea prin minunile sale. Şi un alt oarecine din horul acela îndeamnă pe ai săi, ca să se silească a-şi câştiga puterea aceea, zicând: *Fiţi totdeauna gata spre răspuns la toţi, ceice vă întreabă pe voi cuvânt pentru nădejdea cea întru voi*» (I Petru 3, 15). [3]

[1] Despre preoţie, c. IV.

[2] Despre preoţie, c. IV, 5.

[3] Despre preoţie, c. IV, 3.

Cuprinsul predicei trebue să-l formeze cuvântul lui Dumnezeu, învăţăturile descoperite în scopul mântuirii oamenilor. În lumina acestor învăţături va privì şi va judeca cuvântătorul bisericesc vieaţa omenească, căci luminaţi de făclia credinţii trebue să vieţuiască creştinii. Învăţătura descoperită este adevăr obiectiv, căci: «ceeace vine dela Dumnezeu, nu poate să ne înşele» [1]. Nu păreri subiective, nici iscodiri ale minţii omeneşti, ci descoperirile înţelepciunei dumnezeieşti are să le propoveduiască cuvântătorul. Voia lui Dumnezeu are să o tălmăcească oamenilor, spre mântuirea lor. Ca să se sfinţească numele lui Dumnezeu prin vieaţa omenească — de aceea vorbeşte el, în numele lui Dumnezeu. «Nu ceeace avem dela noi, ci ceeace am primit dela apostoli vestim vouă tuturora» [2] căci «Iubiţilor, noi suntem numai slujitori, şi ceeace vă vestim nu este cuvântul nostru, ci cuvântul lui Dumnezeu». [3] Greşesc foarte mult acei oratori, cari îşi potrivesc cuvântarea după plăcerile şi dorinţele nedisciplinate ale ascultătorilor, ca să-i măgulească, în loc ca să-i îndrepte. Un asemenea orator se asamănă cu acel părinte, care-i dă fiului său bolnav mâncările cele plăcute, iar nu cele folositoare sănătăţii [4]. Toate referinţele vieţii ascultătorilor pot forma obiect al predicei, pentru a fi judecate în lumina moralei evangelice şi pentru a fi aduse în desăvârşită armonie cu preceptele ei. Cuvântările singuratice, cari urmăresc acest scop, trebue aduse în legătură unele cu altele ca să reprezinte un întreg şi să se întregească.

Din necezitatea şi însemnătatea deosebită ce o are predica pentru viaţa creştinească rezultă *răspunderea grea* ce trebue să apese conştiinţa cuvântătorului întru îndeplinirea chemării sale. El este răspunzător înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor pentru fiecare suflet şi pentru întreagă vieaţa turmei încredinţate păstoririi sale. «Pentrucă — zice sf. Ioan — cine este pus ca să îndrepteze neştiinţa altora şi să atragă luarea aminte asupra răsboiului apropiat cu iadul, acela nu poate să se desvinovăţească cu neştiinţa sa, nici să zică: eu n'am auzit trâmbiţa, n'am prevăzut răsboiul. Căci chemarea lui este, precum zice Ezechiil, ca

[1] Omilia 2 la ep. 2 cătră Corinteni.
[2] Omilia 6 la ep. 1 cătră Corinteni.
[3] Omilia 3 la ep. 2 cătră Tessaloniceni.
[4] Omilia 30 la Fapt. Apost.

să trâmbiţe şi pentru alţii şi să vestească răul ce ameninţă. Pentru aceea pedeapsa este neapărată de ar cădea măcar numai unul. Căci dacă venind solia, el nu va trâmbiţa poporului, şi străjarul nu va da semn, şi sabia venind va lua un suflet, acesta pentru fărădelegea sa s'a prins, dară sângele lui din mâna străjarului se va cere».[1] Celce nu simte în sine vrednicia şi puterea de a învinge greutăţile chemării de învăţător, acela să nu ia asupra-şi o asemenea sarcină, ci să fugă de ea, chiar când ar fi îndemnat de alţii a o primì.[2] «Incetează» — îi zise sf. Ioan amicului său Vasilie, care-l mustră fiindcă nu primise episcopia ce i-s'a îmbiat, încetează dară a mă înbrâncì într'o judecată neînlăturabilă. Căci aici nu este vorba despre demnitatea unui duce sau rege, ci despre *o diregătorie, ce are trebuinţă de o virtute îngerească».*[3]

Acestea sunt părerile sf. Ioan despre însemnătatea predicei şi despre chemarea preotului ca învăţător al poporului, păreri spuse înainte de aceasta cu 1500 de ani, dar cari se potrivesc minunat şi pentru zilele noastre, căci mai ales astăzi trebue să aibă cuvântătorul «virtute îngerească».

Cari anume sunt calităţile ce le cere sf. Ioan dela un orator bisericesc — vom vedea în numărul viitor.

Dr. N. Bălan.

CREDINŢA PĂRINŢILOR NOŞTRI.

De câţiva ani încoace am avut bucuria să vedem bărbaţi învăţaţi de ai noştri, *dintre mireni*, apărând cu scrisul lor temeinic şi plin de însufleţire — credinţa părinţilor noştri.

Se împlinesc trei ani, de când am ascultat erudita conferinţă despre «religiune şi ştiinţă» a d-lui *Alex. de Mocsonyi*, cetită[4] de d-l V. Branişte cu ocazia adunării generale a «Asociaţiunii» ce s'a ţinut la Sibiiu în 1905, în care conferinţă se apără cu energie dogmele credinţei, ca principiile de vieaţă ale bisericei. — Am urmărit cu satisfacţie polemica purtată cu succes de d-l *Dr. N. C. Paulescu*, profesor la facultatea de medicină din Bu-

---

[1] Despre preoţie, c. VI, 1.

[2] Omilia 2 la ep. cătră Tit. *Μὴ ζήτει γένεσθαι διδάσκαλος, εἰ τῆς τοῦ πράγματος ἀξίας ἀπέχεις, ἀλλὰ καὶ ἑλκόμενος ἀποπήδα.*

[3] Despre preoţie, c. VI. 2.

[4] Conferinţa a fost tipărită în 1905. A apărut şi în traducere germană.

cureşti împotriva unor fii sufleteşti ai lui Haeckel, cari necunoscând progresele mai nouă ale biologiei şi psihologiei, joară în aberaţiunile filozofiei vulgare a monismului.[1] — Acum doi ani, învăţatul profesor şi însufleţitul naţionalist *A. C. Cuza*, a ţinut cu ocazia inaugurării festive a anului la universitatea din Iaşi, o conferinţă despre problema şi însemnătatea socială a creştinismului.[2] Cu o adevărată mângâiere sufletească am cetit articolul «Practica religioasă», scris cu o adâncă simţire creştinească de d-l *I. Slavici*, pentru a arăta binecuvântările ce le revarsă religiunea creştină asupra vieţii, şi pentru a trezì conştiinţele adormite ale celor nepăsători.[3] — In numărul de sf. Paşti al revistei «Sămănătorul», ce apare la Bucureşti, publică d-l *Aurel C. Popovici* un strălucit articol sub titlul din fruntea acestor şire.

Astăzi, când «spre a-ţi păstra şi manifesta credinţa în Dumnezeu, se cere mare curaj, în acest veac al demagogiei cărturare» — cum constată d-l A. C. Popovici, — păşirea acestor bărbaţi în interesul credinţei noastre o salutăm cu mare bucurie şi îi atribuim o deosebită importanţă. Sperăm, că prin scrisul lor înţelept se vor trezì la lumină şi acei mărunţi cârtitori, a căror putere spirituală se epuisează întru a nega şi zeflemiza în mod uşuratic adevărul religiunei, căci e *prea puţină pentru a-l cuprinde şi adâncì.* Sperăm, că se vor convertì cu sufletul şi aceia dintre intelectualii noştri, cari şi-au pierdut credinţa părinţilor, ori se arată indiferenţi faţă de ea. Apărarea credinţei e mai cu efect, când vine din parte mirenească, şi va aduce desigur foloase, dacă nu va părăsì terenul credinţelor pozitive ale bisericei noastre.

In cele următoare reproducem cea mai mare parte din articolul d-lui A. C. Popovici. După o întroducere, care ne arată pe cugetătorul adânc, care simte admiraţie şi respect în faţa problemelor mari ale existenţii, urmează astfel:

---

[1] Vezi „Convorbiri literare" a. 1904—1907 şi revista „Spitalul" 1904. Dl Dr. N. C. Paulescu a publicat o scriere: „Noţiunile" *„suflet" şi „Dumnezeu"* în psihologie, Bucureşti, 1905 — pe care o recomandăm şi cetitorilor noştri.

[2] Conferinţa d-lui A. C. Cuza a fost publicată numai în extras în ziare. Avem făgăduinţa de a o cetì publicată în întregime.

[3] Articolul d-lui I. Slavici a apărut în „Convorbiri literare" Nr. 9 din 1907. S'a reprodus şi în „Tribuna" dela Arad. Ca să-l aibă şi cetitorii noştri, pentru importanţa ce i-o atribuim, îl vom reproduce în Nr. duplu, ce va apare în vacanţe, al revistei noastre.

II.

> Luaţi-mi credinţa în Dumnezeu, şi-mi luaţi patria. Dacă nu aş fi un creştin dreptcredincios, dacă nu aş avea minunata bază a religiunii în mine, n'aţi fi avut parte de un asemenea cancelar. *Bismarck.*

Sfântă zi a Învierii! Dangăt de clopote mângăietoare, străzi şi pieţe liniştite, curăţite de «afaceri», de a vieţei sarbădă proză. Multe case-s nou spoite şi tot poporul în sărbătoare. Mulţi în haine noi. Copii cu ouă roşii în mâni, cu veselie în faţă. Obştesc repaos. Căci e praznic mare. Sfinţit şi sfânt, tot sfânt de două mii de ani! Moment înălţător de inimi şi de gânduri. Câtă poezie şi cât farmec de vieaţă în acest simbol! Şi, Doamne, cât adevăr al vieţei şi dătător de vieaţă se cuprinde într'ânsul! Ce adevăr profund şi sacru! Şi ce puţini îl înţeleg după atâta amar de vreme, şi mulţi îl preamăresc cu inima — îndoită! Simt şi ei că-i adevăr la mijloc şi nu «superstiţie», dar li-e frică de a noilor cărturari intoleranţă. E natural. Căci spre a-ţi păstra şi manifesta credinţa în Dumnezeu, se cere mare curaj — în acest veac al demagogiei cărturare. Şi multă ştiinţă pozitivă îţi trebue în ziua de azi, ca să poţi descoperì adevărul şi să-l poţi pricepe pe deplin, în marele labirint al sofismelor sclipitoare de logică şi de pseudocultură.

Sunt oameni cari cunosc rezultatele pozitive ale lungilor discuţii asupra raportului dintre ştiinţă şi credinţă. Şi totuş, nenorocita instrucţie abstractă care ne usucă de vre-o 50 de ani, îi face a crede că d. p. citate din evanghelii ar fi citate de paradă, din «superstiţii», dintr'o inferioară «metafizică a poporului» cum zice Schopenhauer. Nici nu bănuesc măcar ce adânci adevăruri din natură, din experienţa vieţei, din realitatea vie, se cuprind într'ânsele! Adevăruri din natură, coroborate de întreaga noastră ştiinţă modernă. Dar azi nu pot să dau decât câteva indicaţii în toată chestiunea aceasta.

«Christos a înviat»? ***Da! Adevărat că a înviat!*** — Căci nu e o «superstiţie» acest cuvânt! E un adevăr! Un adevăr istoric îmbrăcat într'o sublimă poezie. Căci prin Christos, oameni şi popoare au înviat la vieaţă, la realitate, la adevărata fire omenească capabilă de idealuri morale, aşa cum e, cum a făcut-o Dumnezeu. ***Christos a înviat el însuş,*** şi a înviat o lume întreagă — din trufia cărturarilor, din neştiinţa lor şi groapa lor! A înviat o lume de sub ruinele sofismelor ce o omorîse, ce o îngropase de vie. Gândiţi-vă numai la toată prăfăria morală în care se îneca atunci civilizaţia elină; gândiţi-vă la agonia, sub aparenţe de sănătate, de «progres» şi de «mărire», în care se sbătea civilizaţia Romei, ajunsă atunci la epoca lui Luchian, a retorilor şi gladiatorilor, a necredinţei şi imoralităţii generale, a democraţiei cesariste cu doctrina «panem et circenses». «Civilizaţia» ajunsă la Caligula, la Nerone şi Heliogabal, la politica pretorienilor, «suverani alegători» de dictatori imorali, de crude dictature militare!

«Christos a înviat?» *Da! Adevărat că a înviat!* El singur înviase din groapa în care ajunsese tot neamul lui Israil prin semeția cărturarilor a leviților și ticăloșia fariseilor și vameșilor săi. E peste putință a înțelege pe Christos dacă nu știi că el e mereu preocupat de neamul lui pe care voia să-l reformeze în prima linie, pe «acest neam desfrânat și păcătos». (Marcu C. VIII. 38), «neam necredincios» (Marcu C. IX. 19). De fapt însă prin Christos au înviat alte popoare din sălbătăcia ce urmase după subminarea și sguduirea raționalistă a credințelor antice. Căci retorii și sofiștii, dărâmând simboluri pe cari nu le pricepuseră, au nimicit credințele popoarelor lor proprii, temeliile lor morale și cu ele toată cultura lor clasică. În locul credințelor tradiționale, turnaseră pe suflete — leșie! Leșia distrugătoare a «răspunsurilor lor» individuale, «științifice», «perfecte» în vecinicile enigme ale existenței! Luaseră națiunilor credința religioasă, pânea zilnică a vieței lor sufletești, și le hrăniseră cu piatra acră a «științelor»! A «științelor» formaliste și abstracte, din minți speculative în vânt, fără temeiu în experiență. Popoarele, lipsite de ori-ce razim moral, cu moartea în suflet, arse de setea unei credințe puternice ce nu mai era, în nici o formă, nicăiri în lumea lor, în plină descompunere națională, — popoarele au înțeles repede și au primit cu cucernicie evangelia lui Christos, a adevăratului Messia. Și Messia a fost. Căci el le-a mântuit. El a liniștit marea zbuciumată, talazurile sufletelor pierdute de cărturari limbuți: «Fățarnicilor, fața pământului și a cerului știți să le cercetați, dar acest timp cum nu știți să-l cercetați?» (Luca XII. 56). Le-a mântuit din anarhia ce era să le omoare și trupește nu numai naționalicește.

El care nu era «reprezentantul» lor ca semeții lor cărturari, farisei și vameși, ci adevărat biciul lui Dumnezeu în contra lor, reacțiunea întrupată în contra abstracțiunilor logice ce scufundaseră lumea iarăș în barbarie.

III.

„Fiecărui om i-se impune convingerea că par'că îndărătul naturei s'ar fi ascunzând o ființă mare, rânduitoare și cârmuitoare"...
Goethe.

Christos, în înalta lui înțelepciune și adânca lui smerenie, n'a dat «explicația», «deslegarea științifică» a tainei. Nici n'a încercat măcar să dea și el, ce și atunci numai «cărturarii» dădeau, vre-o «cosmogonie integrală» ca a lui Haeckel de astăzi bunăoară și a tuturor demagogilor «științifici».

Christos a urcat Calvarul și a murit pe Sfânta Cruce, pentrucă fusese o dumnezeiască incarnațiune a adevărului etern, că rostul primordial și final al lumei e și rămâne o vecinică taină a firei ei nepătrunse, o taină a «Tatălui Ceresc».

Oamenii mari și cu tâlc adevărat în scriptura firii, a științei omenești, mai ales Houston Stewart Chamberlain, spiritul cel mai distins în sinteze

culturale, au dovedit că deosebirea d. p. între Buda şi Christos e radicală. Ea rezidă în concepţiile lor despre vieaţa omenească. Nirvanismul e mâhnirea de mizeriile «fatal legate de o mână de pământ». E tăgăduirea categorică a vre-unui bine pentru omul în vieaţă. Şi faţă de el şi scepticismul european, Creştinismul e mântuirea. Mântuirea tocmai din această supremă desnădejde a sufletului doritor de deslegări precise la întrebări organice, funcţionale ale minţii omeneşti. Creştinismul cu toate alegoriile lui şi legendele lui deosebite, în fond e recunoaşterea umilă, cucernică a adevărului inexorabil că lumea este o minune divină, pe care o poţi cerceta şi trebue s'o cercetezi, şi de care te poţi bucura în voia inimei, dar de al cărei «rost ultim», «adevărat», niciodată nu vei da, pentrucă este şi rămâne o taină nevăzută, a lui Dumnezeu. De aceea crede în Dumnezeu şi nu cerceta! Nu căuta să explici tu în mod «ştienţific» probleme ce nu sunt ştienţifice!

Budismul e blânda resemnare a desnădejdii sublime. E conştienta ucidere a voinţei de a trăì, e o religiune a îngropării de viu, a pesimismului. Christos, din contră, nu priveşte vieaţa ca «o deşertăciune a deşertăciunilor», el o afirmă. El chiamă lumea la vieaţă. Dar pe temeiul credinţei în Dumnezeu, în tainicul rost al lumei, al bunătăţii dumnezeeşti şi al înţelepciunei omeneşti, al păcei şi al smereniei în faţa lui Dumnezeu pe care să nu-l ispitim. «Adevăr zic vouă, dacă nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi ca copiii, nu veţi întra întru împărăţia cerurilor». Invăţătură plină de înţeles! Ea la taina lumii se referă şi de această ispită să ne ferim: de ispita de a «explica» noi, oameni mărginiţi, în mod «ştienţific», «perfect şi absolut» vecinice «probleme» ce nu sunt explicabile după nici un metod «ştienţific».

Această taină minunată s'o admirăm şi s'o iubim căci pe ea numai Dumnezeu o înţelege. Dar să nu ne pierdem minţile căutând a înlocuì credinţele noastre în Dumnezeu cu «soluţii» şi «explicaţii» pretinse «ştienţifice». Pentrucă «ştienţifice» nu pot fi niciodată. Sunt însă, precum au fost totdeauna, păcate, disolvante pentru ori-ce civilizaţie. Căci «Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vre-odată, Fiiul unul născut, care este la sânul Tatălui, acela a spus». (Ioan, Cap, I. 18).

«Cristos a înviat?» ***Da! adevărat că a înviat!*** — Căci el şi numai el a dat şi noilor veniţi, «barbarilor», *putinţa unei armonii a sufletului omenesc cu vieaţa.* Pentrucă el ne-a desvălit *adevărata fire a lucrurilor în lume.* El, unicul «filozof naturalist» pe care l-a dăruit Dumnezeu acestei planete. Da, de o mie de ori da, Dumnezeu! Căci «natura» nu-i decât o altă vorbă pentru Dumnezeirea necuprinsă [1] şi numai semeţia cărturarului neînţelegător de ştiinţă se fereşte de a pomenì de Dumnezeu.

---

[1] Inţeleg aşa: „semeţia cărturarului neînţelegător de ştiinţă", ferindu-se a pomenì de Dumnezeul adevărat, îşi făureşte din „natură" un Dumnezeu falş, un idol, căruia i-se închină. Dav. Friedr. Strauss a zis: „Wir fordern für unser Universum dieselbe Pietät, wie der Fromme alten Stils für seinen Gott". Der alte u. der neue Glaube. 9 Aufl. Ges. Schriften. VI. Band. p. 97. Adevărul e: că natura se deosebeşte de Dumnezeu, precum se deosebeşte făptura de Făcător. *N. B.*

Inlocuiţi d. p. în mai toate învăţăturile lui Christos cuvântul «Dumnezeu» sau «Tatăl cel ceresc», care supără «ştiinţa», cu cuvântul «natură», «firea omenească, a lumii, a neamurilor, şi abia atunci veţi înţelege că religiunea lui e şi azi «modernă» şi modernă va fi în vecii vecilor.

Christos văzuse tot şi lămurit ce nu văzuse nimeni dinaintea lui, tot ce o minte omenească poate vedea vre-odată: condiţii fundamentale ale vieţei popoarelor. Văzuse că numai pe o credinţă de stâncă se poate clădì o vieaţă, o vieaţă demnă de om, de o naţiune, o adevărată civilizaţie. Şi toată ştiinţa exactă la care a ajuns lumea, ne dovedeşte adevărul azi incontestabil că *fără o sinceră şi adâncă credinţă în Dumnezeu, nici o adevărată cultură nu e cu putinţă.*

Christos ne învaţă adevărata credinţă în Dumnezeu şi de aceea ne poate da nădejdea într'o uşurare a durerii omeneşti în lumea aceasta. Şi el ne-a dat, el cel dintâiu în lume, învăţătura cea mai adevărată pentru aceasta: iubirea lui de oameni. El, fenomen al bunătăţii şi al blândeţei, cea mai sfântă inimă omenească între noi, bieţi copii pribegi, treziţi într'o lume de noi în veci neînţeleasă în rostul fiinţei ei adevărate. Ceteşte mereu şi adânceşte mereu, în fiece oară a vieţei tale, învăţătura apostolului cătră Corinteni: «Şi de aş grăì în limbile omeneşti şi îngereşti, iară dragoste nu am, făcutu-m'am aramă sunătoare şi chimbal resunător. Şi de aş avea prorocie şi aş ştì toate tainele şi toată ştiinţa şi de aş avea toată credinţa încât să mut şi munţii, iară dragoste nu am, nimic nu sânt». Ce mult ne-a ajutat această învăţătură sublimă timp de două mii de ani! Şi unde am fi dacă ne-am putea pătrunde de ea, fiecare dintre noi în toată fiinţa noastră, în fiecare faptă a noastră! Câtă dreptate avea Novalis zicând, că abia ne găsim la pragul Creştinismului şi că în evanghelii sânt adevăruri vecinice de studiat! Abia suntem la pragul lui! Şi o lume de noi cărturari, de retori şi de sofişti, săpând la baza întregei noastre culturi moderne, la credinţa noastră bimilenară în Dumnezeu, vor să ne întoarcă înapoi, în starea primitivă a omenirii!

IV.

Eu spre aceasta sunt născut şi spre aceasta am venit în lume ca să mărturisesc pentru adevăr. Oricine care este din adevăr, ascultă de glasul meu.

Dela Ioan, cap. XIX, 37.

Am mai spus-o: în scriptura tainelor vieţei, în ştiinţă, şi mai ales în evanghelia lui Christos, se ceteşte cu evlavie. Numai astfel poţi pătrunde până în adâncul adevărurilor ei eterne.

Christos nu ne-a făgăduit o împărăţie cerească în afară de noi. El ne învaţă respicat: «Împărăţia cerească e înlăuntrul vostru» [1]. În hărnicia fiecăruia, în virtuţile sale, în înjugarea patimilor şi a poftelor nechibzuite. «Luaţi jugul meu asupra voastră şi învăţaţi dela mine că blând sânt şi

[1] Luca, XVII. 21.

smerit cu inima şi veţi afla repaos inimelor voastre! Căci jugul meu este bun şi povara mea uşoară este».[1] Este un glas ce răsună prin două mii de ani, ca o eternă simfonie a cerului şi a pământului!

Christos e mila însăşi, pentrucă e dragostea şi bunătatea ideală, sublimul sufletului omenesc. El simte toate adevărurile esenţiale pentru vieaţa omenească. Şi de aceea zice: «Daţi Chesarului ceeace este a Chesarului» (a Statului) «şi lui Dumnezeu ceeace este a lui Dumnezeu». Iar în ordinea de Stat şi în vieaţa popoarelor să nu ne închipuim egalitate şi un pacifism cu râuri de lapte şi miere, căci iată ce spune el: «Nu socotiţi că am venit să pun pace pe pământ. Nu am venit să pun pace între voi, ci spada[2]. Foc am venit să arunc pe pământ şi cât de mult doresc să fie aprins»[3]. Pentrucă aşa-i vieaţa pe pământ, aşa-i natura, nu altfel. Numai aşa se poate afirma vieaţa, numai aşa se poate trăi în lume: prin încordarea tuturor puterilor sufleteşti şi trupeşti sub cârma înţelepciunei, prin luptă statornică şi leală, căci: «Împărăţia cerurilor se ia prin stăruinţă», — nu prin drepturi imaginare; deoarece «strâmtă este poarta şi îngustă calea ce duce la vieaţă şi puţini sunt care o află». Pe această poartă numai prin hărnicie şi înţelepciune se întră, nu prin simple «voinţe» platonice. De aceea sunt «mulţi chemaţi, dar puţini aleşi».

Ştiinţa positivă abia după două mii de ani de cercetări verifică azi aceste adevăruri! Şi tot numai printr'un adevărat cunoscător al firei, el însuş cu credinţă în Dumnezeu, prin Darwin. El nu a «dovedit» deloc descendenţa omului din maimuţă, după cum pretind urmaşi de ai săi neînţelegători, şi pripiţi în durare de sisteme teoretice pe nisip. Dar el ne-a arătat, în mod ştiinţific, continue asemănări şi continue prefaceri, adaptări şi selecţiuni, «lupta pentru existenţă în natură». Şi nimic mai mult. Şi oricine mai susţine «dovedită» descendenţa din «maimuţă», se face în ziua de azi de râs în ştiinţa positivă.

Christos e întruparea realităţei şi a idealităţei vieţei omeneşti aşa cum este, şi cum o putem după el şi noi idealiza. Pentru noi oamenii şi-a noastră mântuire, nu în şi pentru abstracţiuni fără nici o bază ştiinţifică serioară. El ne arată, ceeace ne dovedeşte ştiinţa întreagă, că nu există «egalitate» în natură şi că fericirea omenească depinde, vorba Românului, «de om după cum e om», nu de meşteşugite şi încâlcite consecinţe «logice» din fantazii şi poftiri deslănţuite. De aceea, tot o positivă înţelepciune din vieaţă şi de vieaţă dătătoare a rostit Mântuitorul lumei zicând poporului, — despre cărturarii, retorii, şi «specialiştii sociali» de atunci: — «Feriţi-vă de proroci mincinoşi cari vin la voi în îmbrăcăminte de oi, iar pe dinlăuntru sunt lupi răpitori»[4]. Eu cred că nu există învăţătură mai plastic sculptată împotriva demagogiei cărturare şi egalitariste,

---

[1] Mateiu XI. 29, 30.
[2] Mateiu XI. 34.
[3] Luca XII. 49.
[4] Mateiu VII. 15.

«democratice» de atunci şi de astăzi. «Au doar culeg oamenii struguri din spini şi smochine din ciulini? Pom bun nu poate face roade rele, nici pom rău nu poate face roade bune. Căci orice pom ce nu face rod bun se taie şi se aruncă în foc. Drept aceea după roadele lor îi veţi cunoaşte pe dânşii». Şi iarăş: «Deci ori-cine care aude aceste cuvinte ale mele şi le face, va fi asemenea bărbatului cuminte care şi-a clădit casa lui pe peatră. Şi a căzut ploaie şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au bătut în casa aceea şi n'a căzut; căci era întemeiată pe peatră. Şi ori-cine care aude aceste cuvinte ale mele şi nu le face, va fi asemenea bărbatului fără de minte care şi-a clădit casa lui pe năsip. Şi a căzut ploaie şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea, şi căderea ei a fost mare. Şi fù când sfârşì Isus cuvintele acestea, gloatele rămaseră uimite de învăţătura lui. Căci le învaţă ca unul care are putere, iar nu ca cărturarii lor» [1]. Şi tot ca unul care are putere adevărată, nu ca cărturarii lor: «Zise lor Iisus: Eu sunt pânea vieţei. Cine vine la mine, nu va flămânzì şi cine crede în mine, nu va înseta» [2].

V.

Dreptule Tată, lumea nu te-a cunoscut, dar eu te-am cunoscut şi aceştia au cunoscut că tu m'ai trimis.

Dela Ioan, cap. XVIII. 25.

Voi pierduţi în gânduri sfinte, convorbeaţi cu idealuri.... Eminescu.

Prin vieaţa lui cea sfântă şi moartea lui nevinovată, prin jertfa sângelui său, Christos «o pildă» a vrut să dea popoarelor şi lumei. Şi a dat-o cum numai o făptură omenească adevărată, natura omului în plenitudinea ei practică şi ideală, Fiul lui Dumnezeu putea s'o dea.

Şi învăţătura lui şi pilda lui ne-a închegat şi nouă neamul şi ne-a făcut ce suntem azi în lume: un popor creştin, deosebit de altele, cu râvnă adâncă de a-şi păstra sufletul, cu dor de cultură proprie, naţională. «Căci ce foloseşte ca omul să câştige lumea întreagă, şi să-şi piarză sufletul său». [3] Am trecut şi noi prin mari furtuni şi vijelii istorice. Năvăliri de barbari, liturghii în limbi străine şi cârmuiri asupritoare, — din toate nenorocirile popoarelor am avut şi noi partea noastră. Şi am răsbit prin ele şi prin toată urgia vremilor. Dar numai pentrucă suntem şi noi un neam de fiinţe bărbăteşti cuminte, care-şi clădise casa sa pe piatră. Numai pentrucă părinţii noştri aveau credinţă în Dumnezeu şi în hărnicia lor şi nu se luau după proroci mincinoşi, neaşteptând smochine din ciulini! In lupte au înfruntat vieaţa; numai luptând mereu, au putut ferì casa noastră sufletească şi trupească de apa ploilor, de revărsatul râurilor şi de bătaia vânturilor istorice. Casa nu s'a năruit până astăzi, căci credinţa lor adâncă

[1] Marcu VIII. 36.
[2] Mateiu VII. 21—28.
[3] Ioan, VII. 35.

şi smerită în Dumnezeu le da credinţă în toată rânduiala firii aşa cum este. Se închinau lui Dumnezeu, ei în limba străbună; se închinau adânc şi cu evlavie şi-şi căutau de treabă; căci apa trece, pietrile rămân. Şi în aceste adânci temelii de sufletesc granit, Dumnezeu şi vremea ne-au zidit pe noi un neam, din ce în ce mai mare, cu fire proprie, cu rost de samă azi în lume. Căci ne-au zidit din fierul calităţilor şi credinţelor noastre seculare, ne-au zidit din sângele părinţilor noştri ce a curs şiroaie pe câmpii pentru «Ţară» şi «Impărăţie», pentru «Domnul» şi «Impăratul», pentru legea strămoşească, pentru neam, — pentru noi, pentru urmaşi!

Calităţile şi credinţele le moşteniseră «inconştient»? Şi sângele şi-l vărsau tot «inconştient»? Da! «Inconştient!» Dar şi fără subtilissime discuţii cărturare de «indivizi suverani» în vecinică ceartă şi împotrivire cu Chesarul şi cu Dumnezeu. Căci îi dădeau Chesarului, ce este a lui fără retoriceşti «considerente», şi dădeau lui Dumnezeu ce este a lui fără sofiste explicaţii «ştiinţifice», «cosmogonice». Căci numai aşa pot fi naţiuni în această mărginită lume! Numai aşa pot înainta apoi, pe singura cale a vieţii, «pe poarta ei cea strâmtă şi calea cea îngustă» întru «împărăţia cerească». Nu altfel. In nici un caz altfel. Grecii şi Romanii nu mai sunt, deşi ar putea să fie şi astăzi, şi de aci înainte mii şi mii de ani. Sunt naţiuni cari existaseră înaintea lor, există şi pot exista înainte. Dar au murit cu zile. Nu atât din cauza barbarilor. Ci pentrucă retorii şi sofiştii îi porniseră «pe poarta cea largă a vieţii»! Şi le frânseră orice putere de rezistenţă, de vieaţă! Pentrucă nu înţeleseseră din vreme acest adevăr etern, azi cu adevărat ştiinţific, şi au «înaintat» în prăpastia pierzării ca «oile rău păstorite». «Intraţi pe poarta cea strâmtă, că largă este poarta şi calea ce duce la peire şi mulţi sunt cari întră pe ea»!...

VI.

Eu sunt învierea şi vieaţa. Cine crede în mine viu va fi, chiar dacă ar fi murit.
Dela Ioan, cap. XI. 25.

Pace vă las vouă, pacea mea o dau vouă. Nu după cum dă lumea, vă dau eu. Să nu vi-se turbure inima nici să se sperie.
Dela Ioan, Cap. XIV. 27.

«Christos a înviat?» ***Da! Christos a înviat!*** Şi numai el ne poate învia pe noi din groapa neştiinţei şi a trufiei cărturarilor şi prorocilor mincinoşi în care ne sbatem. In care ne batem ca fraţi orbiţi ce au întrat pe poarta cea largă ce duce la pierzare. *Tot viitorul neamului românesc de aici atârnă: de a credinţei biruinţă, a credinţei în Dumnezeul ocrotitor al părinţilor noştri!* Toată discuţia cărturară şi semeţia lor de «antropomorfism» nu dovedeşte decât a lor nemintoşie. In legea noastră creştină, în această sfântă credinţă a părinţilor noştri şi a tuturor oamenilor de inimă şi înţelepţi din ziua de azi, e o nepreţuită comoară de adevăruri religioase, filozofice, istorice şi ştiinţifice fundamentale. Dar comoara e

aşezată într'o străveche şi poetică grădină. Din douăzeci de secole de evlavie şi interpretări omeneşti, de profunde şi sfinte preocupări sufleteşti au răsărit nenumărate flori de tradiţiuni şi alegorii, de legende şi simboluri. Ele sunt sfinte, căci se ţin de sanctuarul învăţăturii lui Christos. Lacrimi şi sânge omenesc au curs şiroaie, secole de-arândul, pentru ele. Căci tot din aceiaş simţire omenească şi din aceleaşi gânduri omeneşti dar slabe, umile, imperfecte au răsărit şi ele. Atât de enorm de greu este a întemeia o religiune! Căci niciodată o religiune trainică pentru o cultură n'a fost şi nu poate fi simplă, simetrică, riguros consequentă. De aceea e atât de greu a «reforma» o religiune sau a o schimba cu alta tot la fel, şi de aceea trebue multă înţelepciune chiar în simple adaptări ale formelor exterioare neesenţiale, la trebuinţele bisericilor însăşi.

Pentru ori-care Român cu adevărat cult, care înţelege toate aceste adevăruri de vieaţă şi multe altele, *religiunea noastră creştină în sine şi simbolurile ei exterioare, nu pot prezinta nici o dificultate faţă cu o sinteză într'adevăr superioară a culturei moderne.* Drapelul ciuruit de gloanţe, pe care-l poartă ostaşii în fruntea unui regiment, nu-i decât un petec de pânză. Şi totuş când te vezi în faţa lui, simţi un fior de evlavie în sufletul tău şi involuntar îţi scoţi pălăria. Dacă e suflet în tine! Aici e origina tuturor nenorocitelor sofisme contra religiunii: în lipsa de suflet. De fapt, nimeni din oamenii cu adevărat mari n'au îndrăsnit vre-odată, şi nici nu îşi închipue cu putinţă, a cleveti şi a slăbi credinţa noastră creştină. Căci întocmai ca Englezii, şi mai ales ca toate naţiunile germanice, şi neamul nostru numai în umbra Crucei se făcuse cruce de voinic, cum zice Românul. Şi numai păstrându-şi şi adâncindu-şi mereu credinţele sale va întra şi el, la plinirea vremii, în împărăţia cerească.

De aceea, mai ales noi Românii să luăm aminte învăţăturile lui Christos şi adânc să ni le săpăm în minţi şi inimi. Mai ales azi! «Căci se vor ridica Cristoşi mincinoşi şi proroci mincinoşi şi vor da semne mari şi minuni încât să amăgească chiar pe cei aleşi, dacă se poate.[1] Şi pentru înmulţirea fărădelegei, se va răcì iubirea multora.[2] Şi dacă o împărăţie se va fi desbinat în sine, acea împărăţie nu poate sta.[3] Şi el zice, vouă vă este dat să înţelegeţi tainele împărăţiei lui Dumnezeu, iar celorlalţi în pilde ca privind să nu vază şi auzind să nu priceapă.[4] Eu sunt calea şi adevărul şi vieaţa; nimenea nu vine la Tatăl decât prin mine.[5] Să nu se turbure inima voastră. Aveţi încredere în Dumnezeu, aveţi încredere în mine.[6] Fericiţi sunt ochii voştri că văd şi urechile voastre că aud. Căci adevăr zic vouă că mulţi proroci şi drepţi au dorit să vadă ce vedeţi şi n'au văzut. Şi să audă ce auziţi şi n'au auzit. Deci voi, ascultaţi pilda

[1] Mateiu XIV. 24.
[2] Mateiu XXIV. 12.
[3] Marcu III. 24.
[4] Luca VIII. 10.
[5] Ioan XIV. 6.
[6] Ioan XIV. 1.

sămănătorului. Acestea vi le-am vorbit în asemănări.... V'am spus acestea, ca să aveţi pace întru mine. In lume aveţi strâmtorare, dar îndrăzniţi, eu am biruit lumea.[2] Căci cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece».....

Nu vor trece, căci exprimă legi ale firei, porunci cu adevărat dumnezeeşti. Să ascultăm de aceste sfinte învăţături. Căci tot neamul românesc, afară de oile lui rătăcite, le ascultă cu tot sufletul său în toate ţările în cari trăieşte, luptă şi nădăjduieşte. Să le ascultăm, şi fără şovăire să le urmăm, căci, fără «voturi», aceasta este voinţa poporului, a întreg neamului nostru! Voinţa lui cea mai curată, statornică de două mii de ani şi cea mai înţeleaptă. ***Pentrucă dela credinţa lui creştină în D-zeu atârnă toate credinţele, toată fiinţa lui morală şi naţională în lume.*** Ca ori-ce popor, el nu-şi poate da sama în chip lămurit de legăturile acestea complexe, el nu le poate exprima, dar el le simte până în adâncimile fiinţei sale căci sunt rădăcinile ei, sunt sufletul său secular! Iar celce îi slăbeşte şi îi dărîmă aceste credinţe fundamentale îi secătueşte şi îi omoară sufletul. Şi nici un Român conştient, cu mintea întreagă şi inimă curată, nu se poate face vinovat de asemenea fărădelege contra sângelui său.

Să înălţăm deci gândurile şi inimile noastre în această sfântă zi a Invierei! A învierei Celui ce cu vieaţa sa şi moartea sa pe Cruce a plătit preţ de răscumpărare pentru mântuirea noastră, pentru cultura noastră. Şi cu sfântă convingere şi mulţămire să zicem:

Christos a înviat! Adevărat că a înviat! *Aurel C. Popovici.*

DOI ANI DE SEPARAŢIUNE.

Sub acest titlu «*Journal de Genève*», cu data de 29 Decemvrie 1907, publică următoarele lucruri cu privire la traiul Bisericii franceze după separaţiune:

Anul trecut (1906—N. Fr.), în noaptea de Crăciun, bisericile din Paris fuseseră ţinute închise. Era temere de disordini. De data asta pretutindenea s'a oficiat liturghia. Bisericile erau pline de lume, şi slujbele religioase n'au fost turburate. E imposibil de spus, dacă totdeauna va fi aşa şi dacă catolicii vor continua să se bucure în templele lor de libertatea şi respectul care li s'a făgăduit şi garantat prin lege. Pentru moment însă, un lucru e sigur: separarea se îndeplineşte fără zvârcolirile violente de care era de temut. Pacea statului nu e în pericol. Republica nu e ameninţată de separare. Catolicii nu vor arunca pe Mariana pe poartă afară, cum nădăjduiau reacţionarii.

[1] Mateiu XIII. 16, 17, 18.
[2] Ioan XVI. 25—33.

Doi ani au trecut dela desfiinţarea concordatului. E un timp foarte scurt pentru a opera despărţirea unor puteri unite de cinsprezece veacuri, dacă ne suim până la Clovis, de patru veacuri, dacă ne referim la primul concordat al lui Francisc I. cu Leon X. Astfel separarea nu e regulată încă într'un chip definitiv. Trebuia o serie întreagă de legi pentru a rupe aceste legături seculare şi a stabilì situaţia nouă a doi vechi întovărăşiţi: a fost legea separării votată în Decemvrie 1905, legea asupra exerciţiului cultului votată în Decemvrie 1906, în sfârşit legea asupra transmiterii bunurilor, votată de cameră în Decemvrie 1907.

Ne aducem aminte la ce tinde această lege, pe care scrisorile noastre din Paris au analizat-o şi discutat-o suficient. Danii, fundaţiuni au fost întocmite de particulari, cu însărcinarea de a se oficia liturghii pentru ai lor. Această sarcină a fost îndeplinită până anul trecut prin îngrijirea consiliului administraţiei parohiale. Aceste consilii au fost suprimate. Asociaţiile culturale prevăzute prin legea dela 1905, nu sunt create pentru a primì moştenirea lor. Papa n'a voit. După legea de separare aceste bunuri vor fi trecute la stabilimentele comunale de ajutor şi binefacere. Aceste stabilimente neavând însărcinarea de a pune să se oficieze liturghii, era natural ca donatorii ori moştenitorii lor să reiee bunurile, fiindcă condiţiunea sub care ele fuseseră date, nu se mai îndeplineşte. Statul nu înţelege aşa. Banii nu vor fi daţi înapoi, şi nici liturghiile nu se vor slujì. Se înşală morţii.

«E vina Papii, spun anticlericalii. De ce n'a admis asociaţiile cultuale, care îngăduiau catolicilor să reiee şi să administreze bunurile Bisericii, nunumai imobilele, casele parohiale, seminarele, palatele episcopale cu veniturile lor, ci şi banii daniilor cu condiţiunile care decurg dintr'ânsele?» — «Noi nu suntem Papa, răspund catolicii. Şi neexistenţa asociaţiilor cultuale nu autorizează pe stat să dispue de banii lăsaţi de un mort, fără a îndeplinì condiţiile impuse acestor danii». Asta e evident. Şi legea votată nu de mult de cameră şi care în curând va fi supusă Senatului, ne pare contrară logicii şi dreptului.

Ţara s'a emoţionat de această discusiune, dar şi aici, nu trebue să ne aşteptăm dela dânsa la o reacţiune prea vie. Dacă judecăm după alegerile parţiale, cari au avut loc în Francia de doi ani încoace, separarea n'a exercitat o acţiune simţită asupra tendenţelor politice ale populaţiei. Mai mulţi alegători a adus antipatriotismul socialist cătră partidele moderate, de cât anticlericalismul guvernului.

Fără îndoială, toată politica Vaticanului, a contribuit la aceste rezultate.

Răsboiul declarat «modernismului» izolează din ce în ce mai mult Biserica în mijlocul naţiunii. Ea îndepărtează pe unii, descurajează ardoarea altora. Un redactor al ziarului «*Aurora*», care nu de mult a început o anchetă în mai multe părţi ale Franciei, a constatat cam pretutindenea un fel de răcire în creştere faţă de Biserică. Acest ziar e evident foarte radical.

Totuş s'a silit să fie imparţial în observările sale. Şi ele concordă cu multe ale altora.[1]

Biserica catolică culege în Francia fructul multor erori. Ea n'a combătut numai ceiace Vaticanul numeşte «modernism», ci încă — şi asta uneori chiar contra avizului Papii — şi Republica. Poporul s'a ataşat la republică şi vede acuma pe ce greşit drum umblă Biserica. De asta şi are el acuma multă neîncredere în cler.

Nu e de mirat, dacă Biserica catolică franceză, victimă a propriilor sale greşeli, combătută cu înverşunare de un guvern materialist, străbate, după doi ani de separare un moment greu.

Tradus de

Arhim. I. Scriban.

PREDICĂ LA DUMINECA FLORIILOR.[2]

Iubiţi creştini!

Multe zile, grele şi întunecoase, a văzut şi a trăit neamul omenesc. Indurerata povestire a unora dintre ele — vom auzi-o încă în aceasta săptămână, care se numeşte a patimilor. De aceea, nu despre acele zile amare voi cuvânta eu acum. Astăzi mai putem fi încă veseli şi cu sufletele înseninate, — căci şi zile bune şi frumoase a trăit neamul omenesc; zile luminoase şi pline de strălucire au văzut oamenii pe pământ, — despre acestea vreau eu să Vă vorbesc.

Frumoasă şi sărbătorească a fost clipa aceea, în care cei dintâi doi oameni, treziţi din somnul greu al nefiinţei, au fost luminaţi de strălucirea celui dintâi răsărit de soare. Ei nu cunoşteau încă ce-i soarele, — când deodată răsar în zările îndepărtate aripile dimineţii şi alungă pe 'ncetul umbrele tainice ale întunerecului. Din marea de foc ce înroşise bolta cerească se înalţă strălucitorul stăpân al zilei, trimiţând din înălţimea-i neatinsă săgeţi de lumină şi căldură. Intinsul pământului se deşţepeneşte, vieaţa se trezeşte şi totul se îmbracă în haină sărbătorească, de bucuria

---

[1] Bun! Va se zică Biserica franceză stă rău şi sunt multe de zidit într'ânsa! Ce să zici atuncea de membrii ei, cari n'au fost în stare să facă treabă în casă la dânşii şi vin acuma la noi să facă propagandă! Căci iată ce ştire ne aduce „*Neamul românesc*" (în Februarie 1908 p. 381): Un „abate" (nu abate nimic, că-s destul de abătuţi, vai de capul lor în Francia! — Nota mea) francez, adus special dela Paris, va face propagandă catolică în post, „mondenelor noastre". Adecă ce, să dee lumii impresiunea, că în catolicism îi totul bătut în pietrii scumpe! Săracii cei din România cred! Dar cât de vrednici de milă îţi par când la faţa locului vezi acest catolicism schiopătând şi el!

Nu-l învinovăţesc de asta şi singur aş dori să se ridice contra valurilor necredinţei, dar mi-e ciudă când umblă cu şarlatania de a se prezenta *creştinilor* altfel de cum e.

[2] Această predică a fost rostită în biserica catedrală din Sibiiu, în anul acesta. La dorinţa mai multora, de-a o cunoaşte, o publicăm acum, deşi nu ne aflăm în preajma sărbătorii, pentru care se potriveşte.

crainicului aşteptat. Când au văzut oamenii atâta podoabă a firii, s'au plecat cu smerenie în faţa ***măririi şi a puterii*** lui Dumnezeu.

Frumoasă şi înălţătoare a fost clipa aceea, când au ajuns oamenii la cunoştinţa, că Dumnezeu este cel mai mare al lor *Părinte,* care cele bune ale lor le iubeşte, iar cele rele le ureşte... când bărbatul purtat de înţelepciunea lui Dumnezeu, Moisi, pogorându-se de pe muntele Sinai cu faţa scăldată în lumină, vestise oamenilor în cele zece porunci voia lui Dumnezeu, ca să facă cele bune şi să se ferească de cele rele, căci binecuvântare va trimite Domnul preste cei buni şi ascultători, iar peste cei răi şi păcătoşi — nefericire şi blăstăm trimite-va. Când au auzit oamenii toate acestea, i-au dat dreptate lui Dumnezeu, şi cu toţii s'au închinat în faţa ***sfinţeniei*** Lui.

Frumoasă şi plină de bucurie a fost clipa aceea, în care s'a vestit lumii, că a răsărit «soarele dreptăţii», şi că Mântuitor s'a născut pentru aşteptările şi nădejdile tuturor pământenilor. Nu ca unul, care îşi ia cinste dela oameni, ci cu putere şi mărire *dumnezeiască* a propovăduit El evangelia despre împărăţia lui Dumnezeu, în care mărire întru cei de sus să se aducă Tatălui ceresc, iar pe pământ să fie pace, şi între oameni bunăvoire. Cuvinte de înţelepciune şi mângâiere cerească a rostit, fapte de bunătate şi dragoste nemărginită a săvârşit, celor morţi cu trupul şi morţi cu sufletul vieaţă nouă le-a dăruit, El, care a trebuit să moară pentru toţi ca prin moartea sa: vieaţă şi mântuire de veci să le dăruiască tuturor celor ce-l iubesc cu inimă nefăţarnică. Intr'adevăr mare şi de mintea omenească nepătrunsă este taina aceasta a creştinătăţii: «Dumnezeu s'a arătat în corp» — atâta însă înţelegem cu toţii, că trebue să ne închinăm în faţa acelei puteri de nemărginită ***iubire*** a lui Dumnezeu, care s'a întrupat în Domnul şi Mântuitorul nostru Christos.

Frumoase şi pline de fericire au fost şi vremile acelea, în cari s'a răspândit vestea cea bună a evangeliei mântuitoare între popoarele lumii acesteia. Intoarcerea la acea sfântă evangelie este pentru fiecare popor al creştinătăţii una dintre razele cele mai strălucitoare din vieaţa sa. Căci atunci, când soarele evangeliei a pătruns în sufletul unui popor, acel suflet s'a luminat şi încălzit, puterile lui i-s'au premenit şi întărit spre o vieaţă nouă. Precum luminează soarele ceresc întinsul pământului după o noapte întunecoasă, întocmai aşa a luminat şi soarele evangeliei creştineşti vieaţa omenească, după noaptea păcatului şi a rătăcirilor de mai 'nainte.

Din strălucirea acelor zile frumoase aş vrea eu acum să pot deschide calea unei raze blânde, care să pătrundă în minţile şi în inimile noastre, ca să le încălzească şi însufleţească.

Voiu cuvânta dreptaceea în legătură cu sfânta evangelie, care s'a cetit astăzi: mai întâiu despre intrarea celui ce vine întru numele Domnului şi, apoi, despre intrarea acelei mulţimi a popoarelor, care vine în lume în numele Lui.

I.

Ierusalimul era plin de lume. Mii de oameni stăteau în curtea şi în încăperile templului, a catedralei celei mari şi vestite din cetatea sfântă a Ierusalimului. Şi mai multe mii umpleau stradele oraşului şi casele oamenilor, — iar ceice nu încăpuseră în oraş, îşi căutaseră adăpost în împrejurimile lui, petrecând în corturi. Pe lângă fii lui Izrail, cei din Ierusalim şi cei ce veniseră la sărbătoare din toate părţile după datina de atunci, mai erau de faţă acolo străini mulţi din ţara grecească şi din Italia, neguţători din Spania şi din împrejurimile pustiului celui mare din Africa, apoi oameni din Arabia şi din celelalte ţări învecinate cu ţara Jidovilor. Era acolo o amestecare de limbi ca la turnul Vavilonului, o adunare de oameni din multe părţi ale lumii, purtând fiecare pe faţă pecetea poporului său şi în îmbrăcăminte portul din ţara sa... Şi pe toţi îi acoperea ceriul senin al Palestinei, şi îi încălzia soarele fierbinte al ţărilor de miază-zi.

Pe vremile Mântuitorului, — iubiţilor, — Ierusalimul era aşazicând poarta lumii, pe care întrau şi ieşiau toţi aceia, cari aveau vre-o întreprindere dela Răsărit la Apus şi dela Apus la Răsărit. De aceea se adunau şi petreceau acolo oameni din multe părţi ale pământului. Astăzi nici nu se află aşa un oraş, care s'ar putea asămâna cu Ierusalimul de atunci, — căci astăzi fiecare stat şi fiecare popor îşi are oraşul său mai însemnat, prin care întră şi stă în legătură cu ţările şi cu popoarele vecine.

Prin acea îndesuială atât de pestriţă a Ierusalimului, alergau venind dintr'o parte oameni cu neastâmpăr şi strigau ceva ca să audă mulţimea de pe stradă. Cuvântul lor îl prind şi-l repeţesc alţii, şi îndată se împrăştie în toate părţile. Jidoveşte, arabeşte, greceşte şi latineşte, fiecare în limba sa, strigau cu toţii: «Isus, prorocul cel din Nazaretul Galilei, se apropie de Ierusalim!»... Unul din mulţime, care după port se vedea a fi venit dintr'o ţară îndepărtată, a întrebat: «Cine este acela? Din Galilea un proroc?» Mulţimea însă, sau popoarele cum se spune în evangelie, îl cunoşteau bine, căci auziseră multe de acel bărbat «puternic în vorbe şi şi în fapte»... şi deodată s'a pus în mişcare şi s'a cutremurat toată cetatea.

S'a cutremurat cetatea?!... Nu ca la noi, cari de zece şi de o sută de ori ne întrebăm, dacă face să ne ridicăm ochii, ca să vedem un lucru mare.... Nu ca noi, cari numai cu mare greu ne putem mişca şi însufleţi. Toată cetatea s'a cutremurat: tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, cu ochii scânteietori şi cu mânile ridicate, alergau în calea care venea din spre răsărit în oraş, ca să vadă prorocul. Era o îmbulzeală, un strigăt şi o larmă asurzitoare în toate părţile. Soldaţii romani puşi de pază înaintau cu paş aspru, ca să păzească mulţimea în rânduială. Străinii veniţi din depărtare se întrebau miraţi: cine vine şi ce are să se întâmple? Nu numai Ierusalimul, ci soli din lumea întreagă s'au înşirat lângă cale, ca să întimpine şi să primească prorocul, care venia din Galilea.... Mântuitorul întră astăzi în — *lume!*

In mijlocul mulţimii de pe cale stau fii ţării. Mai la o parte stau căpeteniile lor, Cărturarii şi Fariseii, purtând haine scumpe, bărbi lungi şi cărunte şi aruncă priviri mai încruntate ca altădată. Astăzi nime nu le face închinăciunea obicinuită, nimeni nu se pleacă înaintea lor. Mulţimea îi împinge la părete şi trece înainte, — iar ei în sufletul lor negru, fac planuri cum să piardă pe cel ce *vine.*

De altăparte stă mulţimea Galileenilor, prietinii lui. — Cum să bucură şi cât de fericiţi sunt ei, că-l pot vedea aici, în mijlocul cetăţii sfinte. Nu de mult au voit să-l facă împărat preste dânşii, dar El n'a primit, — acum însă, întră în cetatea împărătească.

Ca de o furtună ce se descarcă cu putere clocotea văzduhul de strigătele de întimpinare a împăratului: «*Osanna fiul lui David, binecuvântat este celce vine întru numele Domnului. Osanna întru cei de sus!*»

Impăratul soseşte... Dar este El împărat?

Un om fără podoabă lumească vine călare pe un asin. Dar faţa Lui — străluceşte de iubire şi bunătate, de linişte şi mângăiere înălţătoare. O strălucire cerească se oglindeşte în ochii săi... Un suflet atât de curat, atât de nevinovat şi iubitor, n'a mai văzut pământul... Aşa a cutrierat El Galilea, învăţând, mângăind şi ridicând sufletele trudite din pulberea pământului spre înălţimea senină a ceriurilor.

Acum — întră în lume. Ochii lumii se îndreaptă spre El; urechile lumii ascultă vorbele Lui. Păzeşte-te preasfinte! căci aici dragostea Ta n'o cunosc şi bunătatea Ta n'o preţuiesc. Colo, lângă părete, stau oameni cari Te înduşmănesc, căci Tu le răpeşti lor mărirea deşartă, credinţa şi cinstea care le-a dat-o poporul, lor şi neamului lor, veacuri de-arândul. Păzeşte-te, preasfinte!

El merge înainte în strălucirea-i cerească şi nu se teme de nimeni, ştiind, că astăzi întră în lume.

Copii cu feţele vesele, tinerii şi bătrânii, unii-i aruncă ramuri de finic, alţii îşi aştern vesmintele lor pe cale, iar văzduhul răsbubue de strigătele de bucurie, cari ies din pieptul tuturora. Mântuitorul se arată şi aceste clipe puternic în fapte. Prin puterea privirilor sale îi sileşte să-l slăvească şi aceia, cari altcum n'ar fi voit. Mamele îşi ridică pruncii în braţe, să-l vadă, ca să poată spune mai târziu, că au văzut Sfântul, care a călcat pământul. Miraţi îl privesc străinii, ei, cari întorcându-se pe la vetrele lor, vor povestì celor de acasă despre Fiul lui Dumnezeu. Ei vor lăţì cu repejunea fulgerului vestea cea bună a mântuirii păstorilor din deşerturile Arabiei, locuitorilor de pe ţărmurii Africei, neguţătorilor din portul Corintului, în Roma, prin Spania şi în alte părţi, pe unde se vor duce. Ca înmărmuriţi stau soldaţii Romei... ei, cari nu preste multă vreme vor povestì povestea sfântă prin bătrânii codri şi pe câmpiile mănoase ale Daciei. Incremeniţi şi muţi au rămas lipiţi lângă părete duşmanii, cari vor aduce preste câteva zile osânda cea mai neagră şi mai nedreaptă.

Dar cel drept, pe care-l vor osândì, păşeşte înainte şi nu se teme de nimeni, ştiind că astăzi întră în lume.

II.

Şi a trecut înainte. Dumnezeu cu tine! preasfânt aducătorule de adevăr şi de lumină . . . .

Indată după El vin apostolii Săi: oameni de rând, — unii mai tineri, alţii mai bătrâni, — doisprezece la număr, şi-i urmează deaproape cu feţele vesele. *Ioan*, cel mai tinăr dintre toţi, nu-şi întoarce privirea dela Invăţătorul. *Iacob* şi *Andreiu* cu ochi scânteietori se uită la mulţimea dimprejur. *Petru* păşeşte cu mândrie şi cu încredere. *Toma-i* urmează cu faţa întrebătoare: oare ce i-se va întâmpla Invăţătorului în acea cetate mare? — Vine apoi *Vartolomeiu*, care nu se îndoieşte, că va învinge binele în lume, şi... la sfârşit apare *Iuda* cu ochii lacomi şi minunat de atâta bogăţie, cum el n'a mai văzut... Aşa-l însoţesc cu toţii pe Invăţătorul lor.

. . . .

Cuvintele povestitoare ale evangeliei de astăzi... s'au sfârşit.

Dar nu s'a sfârşit şi convoiul, mulţimea cea mare a popoarelor, care-i urmează Mântuitorului. Ea curge, — curge mereu şi fără încetare, de atunci, prin toate veacurile, până în ziua de astăzi...

La câteva săptămâni după aceea întrare sărbătorească, Mântuitorul s'a înălţat acolo, de unde a şi venit. Pe Iuda l-a înghiţit întunerecul păcatului ce-l săvârşise, căci acesta este blăstămul păcatului. Iar ceialalţi unsprezece apostoli: se pregătesc *să cucerească lumea şi să o supună la picioarele Invăţătorului lor.* Alexandru-împărat a pornit cu 50 de mii de ostaşi, Napoleon-împărat cu 500 de mii, ca să cucerească lumea, — şi n'a izbutit nici unul.

Intr'adevăr, acei unsprezece oameni au curaj şi îndrăzneală! Aceasta trebue s'o recunoască ori-cine.

Ei arme nu au. Nici chiar armele învăţăturii. Ei au numai puterea acelei convingeri nestrămutate, pe care o spun la tot omul, care-i ascultă:

«Noi cunoaştem pe Fiul lui Dumnezeu, căci a trăit între noi. Cu ochii noştri am văzut mărirea lui, ca mărirea unuia născut dela Tatăl, plin de har şi de adevăr. Cu urechile noastre am auzit cuvintele dumnezeieştii sale înţelepciuni. El a murit pentru păcatele lumii, şi a înviat a treia zi pentru mântuirea oamenilor. Vă îndemnăm cu dinadinsul să se pocăiţi şi să vă întoarceţi dela vieaţa voastră cea păcătoasă. Rugaţi-vă să vi-se ierte vouă păcatele şi vă faceţi oameni buni, curaţi cu sufletul şi credincioşi lui Dumnezeu».

Cam aşa predicau cei unsprezece apostoli.

Indată la început ei mai capătă un ajutor mare, foarte mare.... pe *Pavel*, pe care l-a câştigat Domnul cu mare greu pe drum înaintea Damascului. El era dintre toţi cel mai învăţat; cunoştea înţelepciunea filozofilor, vorbea greceşte şi ştia a-şi potrivì bine cuvintele.

Astfel pleacă ei, doisprăzece la număr şi se împrăştie în toată lumea, *vestind evangelia la toată făptura....*

Trec apoi câteva zeci de ani la mijloc şi nu mai era nici unul dintre ei în vieaţă. Cei mai mulţi au murit moarte silnică, pecetluind cu sângele lor credinţa ce o propoveduiau, căci aşa ziceau, că mai mult trebue să asculte de Dumnezeu, decât de oameni. Alţii au murit în pace la bătrâneţe adânci.

Dar mii şi sute de mii răsar în urma lor.

Un neam tinăr se iveşte, al doilea, al treilea şi altele urmează, purtând ramuri de finic prin toate ţările lumii. Ei sunt buni, blânzi, îndurători şi zic, că trăiesc pentru Christos, — iar când alţii îi prigonesc şi chinuesc, zic, că şi mor pentru Christos...

Ş'apoi vremile se mai linişteşc. A trecut şi şirul mucenicilor creştinătăţii, şi din sămânţa sângelui lor răsar alţi creştini. Milioane este acum numărul acelora, cari strigă Osanna Celui ce vine întru numele Domnului. Dumnezeu numai le ştie numele lor. Popoare întregi se înşiră în rândurile mulţimii creştinătăţii, şi veacuri de-arândul clădesc după poruncile evangeliei o vieaţă nouă, o vieaţă bogată, luminată şi înfloritoare. Popoarele, cari merg în şirul mulţimii ce-i urmează Mântuitorului, stau astăzi în fruntea tuturor neamurilor pământului, căci ele capătă spor la muncă, putere în suflet, lumină în minte şi nădejde în izbândă.

. . . .

In şirul acelei mulţimi stă de veacuri îndelungate şi neamul nostru, căci Dumnezeul creştinătăţii este şi Dumnezeul părinţilor noştri. Cu capul plecat de povara asupririlor îşi duceau ei traiul chinuit, şi numai credinţa în puterea ceriului le era singura rază de nădejde în îndreptarea lucrurilor. Ramura verde a întrării în Ierusalimul patimilor şi al răstignirii era semnul, care le prevestea *Dumineca învierii.* Acest semn al credinţii în Mântuitorul nostru Christos l-au purtat părinţii noştri cu evlavie, păstrându-l ca pe o scumpă moştenire din neam în neam, — toţi ceice veniau în numele Domnului.

Astăzi ni-l îmbie *noauă!*

Să-l primim cu bucurie, strigând Osanna celui ce vine întru numele Domnului! Să nu ne depărtăm din faţa acestui sfânt altar, până ce nu vom face cu toată căldura sufletului nostru, făgăduinţa sărbătorească, că *vrem* să păstrăm moştenirea părintească; *vrem* să trăim în credinţa strămoşilor noştri; *vrem* să întrăm în şirul mulţimii, care-i urmează Mântuitorului.

. . . .

Christoase Dumnezeule, primeşte-ne şi pe noi şi pe cei ce vor venì ai noştri în şirul mulţimii care-ţi urmează ţie, căci ştim cu toţii, că pe această cale, şi *numai* pe această cale mergem cu adevărat *acasă!* Amin.

N. Bălan.

PREDICĂ LA POGORÎREA DUHULUI SFÂNT.

A suflat şi le-a zis lor:
„Luaţi Duh sfânt“. Ioan 20, 22.

Iubiţi creştini!

Zi sfântă şi de bucurie sărbăm azi. Azi se schimbă înfăţişarea lumei şi azi bucurie se revarsă asupra întregii făpturi. Domnul cerului şi al pământului, carele cu 10 zile mai 'nainte s'a suit la cer şi şade de-adreapta tatălui, după suirea sa, după depărtarea sa dintre învăţăceii săi, nu i-a lăsat singuri, ci le-a trimis lor pe Duhul sfânt, carele să rămână cu dânşii. Şi iată azi Duhul cel sfânt vine în lume, ca să dea lumei putere spre aflarea fericirei. Sărbătoarea omenimei întregi e azi, căci prin venirea Duhului, tuturor li-s'a uşurat calea spre a să apropia de Domnul. Făgăduinţa Domnului «Şi voi trimite vouă alt mângăitor pe Duhul sfânt», azi se plineşte. Duhul de vieaţă dătător în lume venind, în lume va rămânea până la sfârşitul veacurilor. Se plineşte darul nemărginitei dragoste a Tatălui ceresc. Fiul a adus mântuire, iar Duhul sfânt vine acum să plinească toate. Prin venirea lui ni-s'a dat sigilul mântuirii noastre, ni-s'a dat pecetea darurilor desăvârşite ale tatălui ceresc.

Veacuri dearândul nimic nu face omenimea spre a se ridica din păcat, ci zilnic se coboară tot mai mult în adâncimea fărădelegilor. Lipsită de toate puterile şi darurile duhovniceşti, a urmat pe calea păcatului. Dar iată, că bunul părinte ceresc, văzând slăbiciunea omului, îi trimite pe Fiul său, şi înălţându-se acesta la cer, vine Duhul sfânt, duhul de vieaţă dătător, care să desăvârşească darurile bunătăţii nemărginite a Tatălui. Omului i-se dă un ajutor, un sprijinitor, mai bine zis un învăţător cu putere dumnezeiască, carele să fie îndreptător inimii şi luminător minţii omeneşti, spre a urma omul neclătit pe calea adevărului şi a dreptăţii, spre drumul fericirei. Acest învăţător s'a dat omenimei întregi, deci şi nouă tuturora iubiţilor. Noi pe acest învăţător, pe acest Duh sfânt şi de vieaţă dătător avem să-l *primim* cu dragoste fiască şi lui avem să-i *urmăm* cu vrednicie.

Sărbătoarea Rusaliilor ne aduce aminte, că acum 19 veacuri, 11 oameni sărmani, aleşii lui Isus Christos au trecut prin o schimbare deosebită. După cum ne spune Scriptura, din oameni plini de frică şi groază, cari în fiece clipă cu cutremur aşteptau moartea, pentrucă mărturisesc pe Isus, se schimbă în bărbaţi curagioşi şi energici, cari plini de încredere în ajutorul Domnului, vestesc lumii întregi pe Isus Mântuitorul. Dânşii, cari până acum cu sfială şi frică petreceau adunaţi la un loc, «pentru frica jidovilor, uşile încuiate fiind» din clipa aceasta devin vestitorii cei mai zeloşi ai cuvântului Dumnezeesc şi îşi jertfesc vieaţa pentru învăţătorul lor. Inima şi sufletul lor omenesc se umple de duh sfânt, de dragoste creştinească, de zel puternic, de foc viu, de putere dumnezeiască şi ei pun baza la clădirea puternică a bisericei creştine. Prin Duhul sfânt dragoste sfântă se sălăşlueşte în inimile lor, dragoste carea toate le lucrează pentru fericirea deaproapelui.

Asupra sufletelor pline de deşertăciune şi molipsite de răutatea lumei, şi arse ca o pajişte arsă, dânşii coboară roua răcoritoare, carea reînviază, reînprospetează, carea dă vieaţă nouă, ba dă chiar o vieaţă sufletească netrecătoare. Cei cari până acum cu frică petreceau adunaţi la un loc, ca unul pe altul să îmbărbăteze, acum iau toiagul călătorului şi pleacă unul ca unul în lumea mare, ca în mijlocul necredinţei şi a minciunei desfrâului şi a patimii, în toiul plăcerilor şi a lucrurilor trecătoare, să vestească cuvântul adevărului şi al credinţei, înfrânarea şi dragostea creştină, calea fericirei vecinice. Duh sfânt de vieaţă dătător au primit dânşii, Duh sfânt de vieaţă dătător împărtăşesc tuturora. Dragoste sfântă a întrat în inimile lor, dragoste sfântă sădesc şi ei în sufletul credincioşilor, după cum zice apostolul Pavel: «Dragostea lui Dumnezeu s'a vărsat în inimile noastre prin Duhul sfânt care ni-s'a dat». Romani 5, 5.

Prin păşirea apostolilor, cuvântul Domnului trup se face, căci acum de fapt se întemeiază biserica creştină, una, sfântă şi apostolească. Societatea omenească capătă temelie nouă, temelia credinţei în Domnul nostru Isus Christos. Trei ani au petrecut Invăţătorul lumii pe pământ, vestind ziua şi noaptea; trei ani a avut în jurul său pe cei aleşi ai săi, şi acum i-a lăsat pe dânşii să lucreze, dându-le scut şi ajutor sigur pe Duhul sfânt. Apostoli ne sunt o dovadă vie, că omul are lipsă de ajutorul Dumnezeesc. Istoria omenimei ne arată, că nu au fost vremuri în cari omul să nu aibă lipsă de ajutorul Domnului. Slab fiind omul se vede expus suflărilor vântului şi schimbărilor vremii. Omul vecinic simţeşte lipsa unui conducător sigur, a unui îndemnător neclătit, care să stea aproape de el, să-i dea mână de ajutor, ca un scut şi o nădejde sigură. — Numai în Dumnezeu să încrede omul deplin, ştiind, că fără ajutorul Domnului nu poate ajunge la ţânta pentru care e creat. Văzând că toate să schimbă în lume, că nu e nimic sigur şi statornic sub soare, sufletul omenesc caută după sprijinul celui neschimbător şi vecinic. Sprijinul acesta i-se dă prin Duhul sfânt după cum zice apostolul Pavel: «Asemenea şi Duhul ne ajută în neputinţele noastre». Romani 8, 26. Ajutorul îl primesc toţi cari îl doresc şi îl caută cu credinţă adevărată. *Rusaliile ne aduc aminte ca să căutăm ajutorul Domnului.*

Dar nu numai noi sărbăm Rusaliile ca o sărbătoare sfântă, ci şi cei vechi serbăm zilele aceste, ca o sărbătoare a primăverii, în carea natura şi-a recăpătat puterea de vieaţă. Şi de vom privì cu inima deschisă în natură, vom vedea că natura însaşi ne învaţă să sărbătorim zilele acestea. Ea însaşi se arată în haine de sărbătoare, şi noi trebue să mărturisim că privind natura înflorită, sufletul nostru să umple de bucurie şi plăcere. Câmpiile înflorite, lanurile înverzite, pădurile cu cântecul dulce al paserilor produc în noi sentimente nobile, ne încântă şi ne ridică spre celce a dat putere de vieaţă la toate acestea. Mireasma plăcută a câmpurilor înflorite, frumseţea colorilor diferite, şi armonia desăvârşită din natură ne umple inima de un dor tainic după o vieaţă mai bună şi mai frumoasă ca vieaţa

de aici; de o mângăiere tainică şi dulce; ne înspiră gânduri nouă, nobile, frumoase şi mărețe; ne îndeamnă spre tot ce-i bun şi frumos; ne înalță spre tot ce e mai ales în lumea aceasta, spre tot ce e sublim şi ideal. Şi aceasta iubiților e lucrarea Duhului, carele revărsat în natură însuflețeşte inimile noastre, spre a ne apropia de creatorul nostru. «Duhul este carele face viu, Duhul este care pătrunde tainele inimei noastre», zice Scriptura.

Noi iubiților nu avem decât să primim acest Duh în noi, şi vom fi şi noi plini de sentimente nobile şi ne vom împărtăşi de fericire. Totul atârnă dela noi. Natura ne învață aceasta. Să privim numai firicelul de iarbă şi cugetând să ne încredințăm, că fără ajutorul Domnului nici acestui firicel de iarbă nu-i putem ajuta întru creşterea lui, cu atât mai puțin să-i dăm vieață. Dacă Dumnezeul cerului şi al pământului ne dă ajutor, noi să-l primim, închinându-ne Tatălui cu duhul şi cu adevărul.

Intreagă natura are sărbătoare. Paserile nevinovate din crânguri cu glasul lor dulce şi melodios din zorile zilei preamăresc pe Tatăl, pe creatorul şi dătătorul de vieață. Răsună pădurile de mii de glasuri cari se înalță spre cer, ca să laude pe celce a dat lumei toate câte sunt într'ânsa. Din zorile zilei până în adâncul nopții răsună glasul lor în armonie sfântă, şi neîncetat aduc recunoştință Stăpânului atot bun al lumii pentru bunătățile primite.

Noi iubiților nu avem să facem altceva decât să ieşim afară în natură. Lăpădând dela noi tot egoismul şi toată răutatea, să privim cu toată curățenia inimei şi minții noastre natura înflorită şi plină de vieață şi va intra fără voia noastră un sentiment sfânt de recunoştință în inima noastră față de cel atot bun, iar mintea noastră se va închina cu sfială înaintea celui atot înțelept: «Duhul sfânt se va sălăşluì întru noi».

Puterea de vieață a naturii carea s'a trezit, trebue să ne trezească şi pe noi. Pământul odihnit îşi dă puterea sa ca toate să crească, să se desvoalte, să înflorească. — Totul e înviat, toate ființele din natură cu un dor nespus sorb în inimile lor puterea de vieață. O veselie şi o bucurie a cuprins firea întreagă. — După munca grea a toamnei şi odihna iernii, iată, a ajuns şi economul să-şi vadă câmpul înflorit; a ajuns la zilele cele mai frumoase ale primăverii şi e aproape de a-şi vedea rodul ostenelelor. Cu drag priveşte la câmpurile sale şi cu nădejde şi încredere, în Dumnezeu zice: «De va vrea Dumnezeu, va rodì câmpul bine». Cu nădejde în Dumnezeu aşteaptă el răsplata muncii sale, căci dela el cere toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit, de sus dela Tatăl bunătăților şi al luminilor.

Să sălăşluim şi noi iubiților în inimile noastre frumsețea din natură şi să primim şi noi vieața cea nouă şi însuflețirea din natură. Dela noi atârnă să primim puterea de-a reînvia şi noi spre o vieață mai bună, mai fericită. Cunoscând iubirea cea nemărginită a lui Dumnezeu, şi recunoscând, că fără de nici o vrednicie din partea noastră am primit întregul dar al mântuirii, să ne apropiem tot mai mult de Tatăl ceresc, intonând şi noi în inimile noastre cântecul armonios al recunoştinței al dragostei

şi al credinţei adevărate. Duhul sfânt cel trimis de fiul să-l primim spre a ne reînoì, ca să nu cădem sub greutatea zilelor, şi sub amarul desamăgirilor zilnice. Privind în jurul nostru şi văzând neputinţele noastre, să ne aducem aminte de cuvintele Psalmistului: «Duhul tău cel blând mă va povăţuì la calea cea dreaptă». Pslm. 143 11.

Ştim, că toate în natură trec; în lumea aceasta toate se schimbă. Toate durerile toate bucuriile trec; azi sunt iar mâne nici amintire nu e de ele, ***numai Dumnezeu rămâne neschimbat în veac***. Însă biserica ne învaţă iubiţilor, că şi sufletul nostru e nemuritor, şi va trăì şi după sfârşitul vieţii din lumea aceasta. Deci cu sufletul nostru să ne depărtăm de lume, şi să ne apropiem de cel vecinic, urmând Duhului sfânt.

Sentimentele noastre, mintea noastră, întreagă fiinţa noastră să o punem în slujba credinţei mântuitoare vecinice, şi nu în slujba veacului de acum şi trecător. Să ne aducem aminte, că nici o clipă a vieţii noastre nu va rămânea necumpănită de dreptul judecător, şi vai de acela a cărui cumpănă se va ridica.

Duhul sfânt să-l primim şi noi în inimile noastre, cum l-au primit şi apostolii, şi cu acelaş zel să urmăm Duhului cu care i-au urmat apostolii. Inimile noastre şi sufletul nostru să devie locaş al Domnului, ca astfel Duhul sfânt întru noi să se sălăşluiască şi de fapt cu noi să rămână până la sfârşitul veacurilor. *Să nu urmăm Duhului vremii, carele e contrar Duhului Domnului.*

Azi duhul vremii stăpâneşte pe oameni. Azi oamenii se luptă şi se trudesc după tot ce e lumesc şi cauzează plăceri şi desfătări vremelnice. Aproape toţi sunt conduşi de egoism şi de patimă. Vieaţa duhovnicească pare că numai este. Vremurile noastre samănă cu vremurile de atunci. Atunci jidovii răi şi necredincioşi, cari s'au lăpădat de Dumnezeu, nu au voit să recunoască şi să primească pe Mântuitorul. Pe învăţăceii lui i-au persecutat şi omorît. Plini fiind dânşii de toată pofta cea rea şi de toată patima, nici nu au putut să primească pe cei blânzi şi credincioşi. Dar D-l i-a pedepsit, căci în loc de ai face părtaşi bisericei creştine, după vrednicia lor i-a împrăştiat în toată lumea. Cu toate asupririle jidovilor, cei *11 plini fiind de Duhul sfânt*, au întemeiat biserica şi din 11 s'au făcut mii şi din mii milioane, şi zilnic se înmulţeşte numărul acelor cari cred în Christos.

Precum atunci lipsă era de venirea Duhului sfânt, ca să întărească pe fii credincioşi, aşa şi acum lipsă mare este iubiţilor, ca să vie Duhul sfânt să întărească de nou sufletele ca să se întoarcă spre calea adevărului. Biserica vie, din zilele noastre, cu sufletele încredinţate ei, este ca o pajişte uscată de dogoreală şi arşiţa Duhului lumii pline de patimi. Şi acum e lipsă de o pogorîre a Duhului sfânt, carea să vie ca o rouă binefăcătoare şi răcoritoare, reînviind părţile cele bune şi nobile ale sufletelor omeneşti.

În aceasta sărbătoare să ne aducem aminte, că mulţămitori şi recunoscători trebue să fim celui ce ne-a dat darurile bune, şi cu smerenie să căutăm a ne apropia tot mai mult de el, bine ştiind, că în zilele năcazurilor iarăş numai la Domnul vom căuta adăpost şi scăpare. Dacă natura cu fiinţele sale e mulţămitoare Tatălui ceresc, cu cât mai mult trebue să fim noi mulţămitori părintelui ceresc, carele ne-a pus stăpâni peste natura întreagă.

«Căldura credinţei plină de Duhul sfânt» să lucreze prin noi, ca astfel îmbogăţindu-ne în daruri duhovniceşti, prin faptele noastre să dovedim, că de fapt suntem vrednici a purta numele de creştini şi fii ai lui Dumnezeu. Prin faptele noastre creştineşti să dovedim, mărirea noastră creştinească, şi să aducem mărire lui Dumnezeu. Vieaţa noastră cea de toate zilele să ne înveţe a primì Duhul aşa cum l-au prorocit prorocul Ioil. Mic şi mare, tinăr şi bătrân să caute să sălăşluiască în inima sa Duhul cel de vieaţă dătător. Cine voieşte şi are inimă bună şi minte clară, privind natura cu frumseţile ei se poate convinge despre puterea lui Dumnezeu şi despre darurile lui cele nemărginite. Din natură se poate convinge, că cel atotputernic nimic nu a creat fără scop şi că deci şi omul are o menire în lumea aceasta. Spre a ajunge menirea sa, ca ajutor i-s'a dat Duhul, care să conlucre cu el.

Să ne cugetăm numai cu seriozitate la faptele şi lucrările Impăratului ceresc, cari le-a săvârşit pentru binele lumei acesteia, şi atunci ne vom întoarce pe calea dreptăţii. Mântuitorul a chemat pe toţi — cari voiesc — la sine, zicând: De însătoşează cineva, să vie la mine şi să bea. (Ioan 7, 37) «Eu sunt pânea vieţii, celce vine cătră mine nu va flămânzì (Ioan 6, 35) «Eu sunt lumina lumii. Celce urmează mie, nu va umbla întru întunerec, ci va avea lumina vieţii». (Ioan 8, 12).

Ascultând cu atenţiune evangeliile cetite în sărbătorile rusaliilor, ne putem convinge, că Mântuitorul nostru prin aceea că a trimis pe Duhul sfânt apostolilor săi, a dat prilej lumei întregi să se împărtăşească de darurile mântuirii. Să ne lăpădăm deci cu toţii de tot ce e lumesc, şi să ne împreunăm la o lucrare bună şi mântuitoare. Inimile noastre să bată în o armonie sfântă, ca şi inimile apostolilor, ca astfel şi noi *plini fiind de Duhul sfânt să clădim laolaltă altarul sfânt al păcii, al dragostei şi al credinţei creştineşti.* Semn al dragostei sale ne-a dat pe Duhul sfânt, semn al dragostei şi credinţei noastre să ne fie şi nouă sărbătoarea de azi. Amin.

Prof. Crăciunescu.

Spiritul nostru stă — atât în privinţa calităţii, cât şi a cantităţii cunoştinţelor sale — la o depărtare de infinită inferioritate faţă de spiritul cel dumnezeesc. Totuş nu nesocotesc într'atâta sptritul omenesc, ca să nu-i dau nici o importanţă. Ci din contră, gândindu-mă câte şi ce lucruri minunate au cunoscut şi au săvârşit oamenii, cunosc lămurit, că spiritul omenesc este o schinteie dumnezeiască. **G. Galilei (1565–1642).**

PREDICĂ LA SFINTELE RUSALII

„Cine nu se naşte a doua oră, din apă şi din Duh, nu va vedea împărăţia lui Dumnezeu“. Ioan III 3.

Iubiţilor Creştini!

Bucuria şi nădejdea sufletelor noastre astăzi se împlineşte! Cunoaştem pre Dumnezeu Tatăl din lucrările sale, din lumea văzută şi din cea nevăzută. Cunoaştem pre Dumnezeu Fiiul, căci i-am văzut curăţenia şi strălucirea vieţii, măreţia şi minunea răbdării prin moartea de pe Cruce; neam încălzit inima la soarele învierii; i-am urmat, cu jalea orfanului, şi cu ochii înlăcrimaţi dumnezeiasca înălţare, primind cuvintele: *«nu vă voi lăsa săraci», «voi venì la voi»*, ca un balsam răcoritor şi regenerător, pentrucă ne făgădui-se trimiterea Duhului sfânt, care «să ne spuie nouă tot adevărul».

Dintre nenumăratele daruri, cari ni s'au sălăşluit în suflet prin venirea Duhului sfânt în lume, graiul meu se va mărginì la întrarea omului în lume ca fiu al cărni, arătând şi lămurindu-Vă, iubiţilor mei fii, cum trebue să fie un creştin, când arde de dorinţa fericirei veşnice, când se doreşte tot mereu sub scutul ocrotitor al Duhului sfânt.

* * *

«Dumnezeule, mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului şi a celor de pe mare departe, care în această de pe urmă mare şi mântuitoare zi a Cinci-zecimei ai arătat nouă taina sântei, ce-i de o Fiinţă, puterea veşnică a nedespărţitei şi neamestecatei treimi, şi pogorîrea şi venirea sântului şi de vieaţă făcătorului Duh, ai revărsat-o în chip de limbi de foc preste sânţii tăi apostoli, punându-i binevestitori credinţei noastre cei drepte, învredniceşte păcătoase buzele mele, ca să vestească, sub înspirarea Ta, cuvântul adevărat, viu, tare şi veşnic al legii Tale celei sfinte, ca să pot arăta poporului meu toate darurile reînoirei Duhului sfânt în taina sfântului botez, ca toţi câţi aud cuvântul să-l primească în inimă şi să urmeze cărările Tale. Poporule blând şi bun, nu te lăsa amăgit de şoaptele vrăşmaşului diavol, fii stâncă neclătită în învăţăturile bune, ce le-ai auzit şi până acum din gura mea, şi precum ai crezut, şi precum ai plâns de durerea despărţirii şi de bucuria înălţării Domnului, aici în casa cea sfântă, aşa strădueştete să înţelegi, că «Cine nu se naşte a doua oară, din apă şi din Duh, nu va vedea împărăţia lui Dumnezeu.»

Omul în lume se naşte din părinţii săi, după legea firii. În timpul cât omul, departe de sfânta biserică şi preot, departe de bunătăţile legii cei nouă, «rămâne tot sub lege», dacă împlineşte numai «legea cea veche», ori face ca păgâni «din fire ale legii», dupăce ştie şi cunoaşte, că *n'a fost om în lume care să fi făcut minuni, care să fi avut numai virtuţi şi nici un păcat, precum a fost Fiiul lui Dumnezeu Isus Christos,* — totuş rămâne

în umbră, ferindu-se de lumina adevărului; mai mult iubeşte basmele şi poveştile băbeşti, decât faptele petrecute sub ochii noştri, — atunci de-ar avea bogăţiile lui Darie şi Por împărat, frumseţea lunei Maiu, cu podoabele şi mirosurile îmbătătoare ale florilor de ar avea puterea de a birui toate oştile din lume, duşmane neamului său, de ar afla mărgăritarele cele mai preţioase din fundul mărilor, în valoare şi preţ până aci neauzit, — totuş lipsit de credinţa în vieaţa Mântuitorului nostru, lipsit de darurile iubirei evangelice, lipsit de mângăierile dulci ale speranţei creştine, i-se va încheia vieaţa aceasta trecătoare cu mult amar, iar dincolo de mormânt — o vai ţie necredinciosule! — «nu va vedea împărăţia lui Dumnezeu», adecă dupăce a fost aici trupul săturare viermilor, iată că şi sufletul cu trupul dimpreună, va fi săturare în focul gheenei, viermilor neadormiţi, diavolilor de toate formele şi de toate seminţiile!

Mă îngrozesc şi mă cutremur, când băietul nou născut, stă departe de mine, de biserica lui Christos, de crucea lui, cea dătătoare de bine, de lumină, de pace, de fericire, de înseninare şi bucurie, — şi mama şi tata lui nu-l trimit la baia naşterii de a doua, adecă să primească taina sfântului botez! De câteori au auzit cântarea: «Duhul sfânt era şi este şi va fi», şi nu cred în el. De câteori i-a binecuvântat şi chiemat biserica în sânul ei: «Veniţi la mine, cei osteniţi şi întristaţi» şi au venit, dar s'au întors fără roada Duhului, pentrucă ochi având, n'au văzut, urechi şi n'au auzit, pentrucă nu era Duh în gura lor!

Dacă la o petrecere lumească, care urmează după o sfinţire de casă, lumea e nerăbdătoare, nu să-şi ridice inima la cer, nu să se adâncească în cunoaşterea tainelor dumnezeieşti, ci în loc de toate acestea, — cu sete aşteaptă masa întinsă, făclii aprinse, mâncări şi beuturi, cântări ce aprind şi lăutari iscusiţi, — cu cât mai vârtos ar trebuì grăbiţi părinţii unui nou născut la botez, la taina cea mare, prin dobândirea căreia, omul se ridică mai sus de ângeri, mai sus de arhangheli, căci se împreună cu Duhul sfânt, adecă dobândeşte împărăţia lui Dumnezeu pregătită din lume de scump sângele Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Christos.

De ce să stea dar pruncii departe de biserică, de preot, care e ministrul lui Dumnezeu, de taina Botezului, care îi dă o astfel de fericire, ca şi carea nici n'a putut visa, de care prin nimic nu s'a făcut vrednic, decât prin graţia deosebită a Duhului sfânt?! De ce? Sau doară credeţi, că pruncii nou născuţi, n'au nici un păcat? Dar păcatul strămoşesc să nu-l moştenim dela protopărinţii nostrii? Sau n'avem lipsă de botez, până nu suntem mari?

Judecata dreaptă ne arată lămurit, că toţi, ceice au păcătuit prin Adam, şi mor împreună cu el; de sub moartea trupească nimenea nu-i scos, n'a fost nici fiiul lui Dumnezeu, carele singur a şi înviat; aşa dar avem păcate când ne naştem, de cari odată cu baia călduţă pentru trupşorul micuţului, — să căutăm a ni-l spăla în baia sfântului botez, prin apă şi prin Duh! — Şi să ştiţi fiilor, că precum pământul are lipsă de căldura soarelui pentru

vieaţa plantelor şi animalelor, ploaie pentru hrana pământului şi adăparea fiinţelor din lume, întocmai astfel are pruncul cel mic lipsă de taina sfântului botez.

Vreau să vă întreb, că sămânătorul, care seamănă sămânţă bună şi aleasă în pământul bun şi ales, negru şi gras, — ştie de mai 'nainte, ce roduri va avea; cunoaşte voia lui Dumnezeu, schimbarea curentelor de aer, — prielnică pentru desvoltarea şi înmulţirea rodului său? Ştiu de 'nainte, că toţi veţi răspunde, ca un singur om, că nu! Ei bine, el totuş o face, pentrucă cunoaşte *două lucruri sigure, pământul gras şi bun, sământa bună şi sănătoasă.*

In nădejdea tare, că ***Dumnezeu*** se va îndura să-i trimită vremuri prielnice, el, când vine timpul sământatului, nu se întreabă, ce seceriş o să aibă, ci samână cu hărnicie holda sa, asudă fără păreri de rău, pentrucă ochii lui se îndreaptă la izvorul de lumină, de unde crede, că va venì darul şi binecuvântarea dorită.

Intocmai astfel stă lucrul şi cu botezul, două lucruri sunt sigure: *taina botezului e aşezată de Domnul Christos; biserica prin preot o administrează nou născutului,* în tot minutul. Dacă părinţii cred, că taina aceasta l-a renăscut pe cel botezat, atunci în grădina sufletului lor creşte rodul binefăcător al mântuirii, pentrucă din faptele şi din tot felul vieţii lor, numai la una ţintesc: să-şi fericească odrasla în sinul maicei biserici carea s'o ocrotească cu darurile ei cele înalte şi prin aceasta să-i pregătească vieaţa pământească pentru dobândirea vieţii vecinice. — Iată, iubiţii mei fii, cu chipul acesta dobândim raiul, ajungem adecă la scopul cel mai frumos şi mai măreţ al vieţii noastre, la reunirea şi vieţuirea împreună cu Dumnezeu peste toate timpurile şi peste toţi vecii!

Darul Duhului sfânt primit în taina sfântului botez prin apa sfinţită şi prin minunata taină a sfântului mir este aşa de mare, încât îl spală pe nou născut numai decât de tina păcatului strămoşesc. Omul astfel renăscut prin apă şi prin Duh, se depărtează de păcatul părinţilor, întră în Biserica Domnului, serveşte căsii sale, e cetăţean sfânt, înscris în cartea nemuririi.

Multe guri necredincioase de m'ar auzì, par'că văd, cu ce mânie s'ar năpustì asupra mea, ce larmă grozavă ar mai face punându-mi, cu fală diavolească, întrebarea: *Cum poate servì Domnului un băiat abia născut, neputincios şi slab?*

Răspunsul meu şi al vostru să fie grabnic, fără frică, lin şi hotărît: *Dumnezeu care primeşte preamărirea unei mici păsărele, pe carea n'a înzestrat-o, după chipul şi asemânarea sa, cu suflet nemuritor,* are deosebită graţie faţă de toate făpturile, — *fără a mai dovedì cu citate şi locuri nenumărate din sfânta scriptură,* — numai cu ajutorul minţii sale, făclia dumnezeiască, poate ştì şi înţelege, că şi pe cel mic, nou născut, încă îl primeşte cu drag în ale sale, şi după felul de rugă curată a tatălui, ori a mamei sale, îl consideră serv, dar cu deosebire, pentrucă taina botezului îi dă chezăşia, că sub umbrirea duhului sfânt va creşte, va învăţa legea,

va împlinì-o cu sfinţenie şi va ajunge după timp moştean al împărăţiei celei cereşti.

* * *

Dar Duhul sfânt nu numai la taina botezului se pogoară în inima noului creştin, ci asupra uneltirilor diavolului, şi înpotriva curselor feliurite, ce ni se pun în cale, este apărător şi povăţuitor în lupte.

Când vei chiema Duhul sfânt, creştine, cu inima înfrigurată de durerile amare, pentrucă un fiu iubit al tău zace muncit de duhul satanii, duh mut şi surd, rău şi otrăvitor, — izvorul celor mai mari fărădelegi, — plăsmuitorul vărsării de sângele mamei, al tatălui şi fratelui, — atunci să crezi numai, şi — se va vindeca, atunci să ceri preoţilor să-i facă taina sfântului Maslu, şi trupul, deodată cu suftetul, se va mântuì!

Ca o veste mângăitoare din altă lume, spusă par'că de o şoaptă îngerească, ochii sufletului meu văd, urechile aud şoapta inimii voastre, aud gândul ce vi-l spuneţi în cămara conştiinţei, că vi-s'a delăturat vălul necredinţei, capul cel plin de îndoială păcătoasă par'că stă drept ca bradul, privirea vi-se înseninează de farmecul sfânt al credinţei, — o voi, fii mei iubiţi, ce mult mă mângăiu cu speranţa, că o să fiţi înadevăr fericiţi şi că în cărările vieţii acesteia, nu veţi părăsì niciodată pe acela, care cere ziua şi noaptea asupra voastră umbrirea şi ocrotirea darului Duhului sfânt!

Nu fiţi nicicând îndoielnici cu inima, doară, voi prea bine ştiţi, că Isus Christos, când a zis: «Mergând învăţaţi toate neamurile botezându-i», n'a spus, cum cred rătăciţii, bieţii creştini înşelaţi de diavolul, că să boteze oamenii vrâstnici, când se ştie, cât iubea de mult copiii, despre cari zicea: «Lăsaţi copiii la mine, că unora ca acestora este împărăţia ceriurilor», ci fiţi tari, hrănindu-vă cu mana credinţii, adăpându-vă cu apa vie izvorîtă din toiagul Crucei.

Dumnezeule, Dumnezeul meu, cel întreit în feţe şi preamărit în fiinţă înalţă inimile noastre la Tronul tău; binecuvântă-ne cu Duhul tău preasfânt; ajută-ne Christoase, să fim drepţi în judecată, buni în fapte, cucernici la rugă şi tari împotriva întunerecului, ca să ne întărim în legea Ta şi să fim soldaţi viteji ai Tăi! Vino la noi. Vino Duhule sfinte, pogoară-te spre noi, acum şi în vecii vecilor amin!

Alex. Muntean a lui ***Vasile***
protopresb.

Unii învăţaţi ai timpului nostru au afirmat, că religiunea nu este necesară şi că ştiinţa va desfiinţa-o, de nu cumva a desfiinţat-o până acum. In acelaş timp s'a constatat însă, că nu trăeşte, nici n'a trăit vreodată şi nici nu poate să trăiască vre-o societate omenească sau vre-un om *raţional* — fără religiune. De aceea zic «om raţional», fiindcă un om lipsit de raţiune, întocmai ca dobitocul, poate trăì fără religiune. Iar omul raţional nu poate trăi fără religiune din acea cauză, fiindcă omului raţional numai religiunea îi dă îndrumarea de lipsă ce are să facă şi ce trebue să facă mai curând ori mai târziu. Omul raţional tocmai de aceea nu poate trăì fără religiune, fiindcă raţiunea este o atribuţie a naturii sale.

Zice **Leo Tolstoi** în scrierea sa: „Ce este religiunea" p. 4—5.

MORALA FAPTELOR.

Măiestrul poeziei Schiller, într'o cunoscută creaţiune a geniului său, face pe poet absent dela actul împărţirii pământului, lăsându-ne prin aceasta să 'nţelegem, că favoriţii muzelor s'au împărtăşit în mai mare măsură de bunuri superioare, la cari aparţine fără îndoială şi bunul simţ. Frumoasă indicaţie a cununei de virtuţi, ce *ar trebuì* să împodobească sufletul unui poet! Zic: «ar trebuì», — dar nouă ni-s'a dat dovada, că nu toţi poeţii au fost de faţă la împărţirea bunului simţ, ci câte unul — a absentat. A fost destul să purtăm o discuţie cu «secretarul literar» al Asociaţiunii, ca să ne convingem pe deplin despre aceasta.

Din liric ce era, sprintenul secretar a devenit dintr'odată dramatic şi s'a avântat — nici mai mult, nici mai puţin — la un dialog improvizat (pentru numărul de Paşti din «Ţara noastră») cu bunul Dumnezeu, în ceasul judecăţii celei din urmă. Subiectul, cum se vede, este luat de pe terenul «chiţibuşeriilor dogmatice». Dar arta-i cu tendinţe... Ni-se aduce în cumpăna dreptului Judecător acuza, că suntem «săraci cu duhul», proşti, atât de proşti încât nici nu-l respectăm pe d-l secretar...

Oare *acest* glas se va auzì în cer?!...

Nu judec la *care* «cultură» aparţin aceste neaşteptate avânturi poetice ale glumeţului secretar, — ci trec la dovedirea afirmaţiilor mele din Nrul 3 al acestei reviste, privitoare la îngrijitoarea neactivitate, căreia s'a dedat «noul curent» introdus la Asociaţiune.

M'a mirat mult cutezanţa cu care se taxează — poetic — spusele mele drept «şterpeliri de neadevăruri», când trista decădere faţă de trecut, din sinul Asociaţiunii noastre, astăzi nu se mai poate ascunde. Dureros, dar adevărat! *Şapte* articole documentate din «*Drapelul*» (v. Nr. 39—45), a căror putere sdrobitoare nu se poate înfrânge prin duioase apologii, cred a fi de ajuns pentru a dovedì pas de pas oricărui om nepreocupat, cum s'a «deochiat *noua eră*» dela Asociaţiune «repeţind morala vechei poveşti despre Icar şi Dedal». După doi ani de avântate experimentări, în decursul cărora scopul frumos al acestei instituţii culturale a fost interpretat în capriţioase modulaţii, — astăzi a întrat totul într'un stadiu de prielnic răpaos, în interesul «literaturii şi culturii poporului român». Cu cât mai mari au fost aşteptările, cu atât mai dureroase sunt acum decepţiile tuturora, cari s'au convins, ***că la Asociaţiune nu se lucrează aproape nimic.***

Voiu dovedì:

1. Ne sună încă 'n urechi parada de vorbe, care ne anunţă «*era nouă*» — începutul unei activităţi până atunci necunoscute în sinul Asociaţiuni». Am strigat cu toţii «Osana!» şi ne-am bucurat într'adevăr de frumoasele promisiuni ce ni-se făcea. După multe opintiri a apărut în sfârşit, cu începutul anului 1907, şi solia aşteptată: «Ţara noastră», — re-

vista care avea să ducă unui popor înapoiat ca al nostru, toate poveţele mântuirii.

Abia au apărut însă câteva numere ale acestei reviste şi uşor s'a putut constata, că într'adevăr are să lupte cu mari greutăţi redacţionale. După şase luni de probă, secretarul — tânguindu-se de «indiferenţa cărturărimii» şi descoperind neputinţa revistei de a «interesa pe ţăran» — pe motivul primejdiei proceselor se vede silit a declara în şedinţa plenară, dela 15 Iulie st. n. 1907, a secţiunilor, că «nu e *dispus* a redacta mai departe această revistă, *decât* trecându-i-se *dreptul de proprietate şi editură*» în propria-i regie. La propunerea astfel motivată a secţiunilor, în şedinţa ***dela 1 August*** st. n. 1907 a *comitetului central*: «*s'a decis predarea dreptului de editură a revistei* «*Ţara noastră*» d-lui O. Goga». Nostim de tot este însă a se şti, că comitetul central în *raportul general,* datat din şedinţa ţinută la ***24—26 August*** st. n. 1907, spre a fi prezentat adunării generale ce s'a ţinut la ***21 şi 22 Septemvrie*** st. n. 1907 în Bistriţa, *nu pomeneşte nici măcar cu un singur cuvânt despre hotărîrea* ***anterioară,*** dela 1 August st. n. 1907: «de a se preda dreptul de editură a revistei «Ţara noastră» în regia secretarului literar — ci din contră, acel raport ne asigură (la pag. 72) că:

«având în vedere că greutăţile începutului nu se pot învinge decât prin muncă statornică şi prin o neîntreruptă stăruinţă, *avem cele mai bune nădejdi, că revista cu timpul va satisface trebuinţelor şi aşteptărilor poporului,* pentru care s'a înfiinţat şi pentru care se susţine cu însemnate jertfe din partea Asociaţiunii».

Ce rost mai avea această seducere a îndelung răbdătorului public, când soartea revistei *era deja decisă la 1 August?!* E greu a pătrunde în taine, dar totuş iată deslegarea:

Înţelegeţi, că era neapărată acea diplomatică retăcere, ca *lauda de sine* a «*erei nouă*» să aibă un substrat oare-care, căci altcum ar fi fost lipsită şi de *aparenţa* îndreptăţirii. Dacă se destăinuia decisiunea fatală dela 1 August, cum s'ar fi putut spune în cel dintâi alineat al raportului către adunarea generală unele ca acestea:

«Anul trecut, despre a cărui activitate avem onoarea a vă raporta, poate fi considerat ca *începutul unei activităţi mai intensive* în vieaţa instituţiunii noastre», care «şi-a dat silinţa să realizeze *mai cu dinadinsul* partea cea mai importantă din programul ei cuprins în statute, anume: *cultura poporului român,* — îndreptându-şi privirile spre pătura largă a ţărănimii, rămasă în neştiinţă şi înapoiere. Răspândirea culturii între poporul dela sate e *noua operă,* (*!*) poate cea mai frumoasă şi în acelaş timp cea mai grea, dintre câte a cercat să le ducă la bun sfârşit Asociaţiunea. *Noua activitate*» (*!!*)... etc. etc. Asemenea auto-proslăviri nu cred să mai fi auzit vre-o adunare generală a «Astrei». Dar diplomaţia a reuşit, — căci la adunarea generală din Bistriţa, un tinăr advocat de bună credinţă, adecă un reprezentant al cărturărimii «exploatatoare» — cum s'ar zice în jargonul cel

mai nou — încântat de aceste ditirambice avânturi, ş'a dat toată silinţa să scoată în relief «noua eră».

De aici încolo să ştie ce-a urmat. Cu sfârşitul anului 1907, revista «Ţara noastră» a trecut în proprietatea secretarului literar, schimbându-şi formatul şi insultând în dreapta şi 'n stânga, — dupăcum ni-s'a destăinuit din neprecaţiune acum mai pe urmă — pe răspunderea materială a Asociaţiunii, care toate le rabdă...

Asociaţiunea a rămas fără revista poporală.

2. Dar Asociaţiunea *a rămas astăzi fără orice revistă.* Căci vechea revistă *«Transilvania»*, căreia spre sfârşitul zilelor multe i-a fost dat să audă, deodată cu ivirea erei nouă, *îşi pierde partea literară ştiinţifică* şi — din graţia secţiunilor — continuă să apară de 4 ori pe an ca «Anale», pe când secretarul literar ar fi dorit s'o preschimbe de-adreptul în «Anuar». Numărul din urmă al acestor «Anale» este nostim de tot; cuprinde 3 procese verbale, având în total 16 pagini de tipar, cari se trimit gratuit membrilor Asociaţiunii. Aceasta nostimă publicaţie ne-a pus pe gânduri...

Am afirmat, că avem făgăduinţa de-a se reînfiinţa partea ştiinţifică-literară a revistei «Transilvania» — dar mi-s'a răspuns: «platitudinea cu făgăduinţa dă greş». Indrum pe cel interesat la pag. 65 a raportului prezentat adunării generale trecute, unde între alte «făgăduinţe» se pot cetì următoarele: «Tot în vederea acestui scop s'au luat mai multe hotărîri de către secţiunile ştiinţifice-literare ale Asociaţiunii şi anume: ... *reînfiinţarea părţii ştiinţifice-literare a revistei «Transilvania!»* Nu mă mir de loc, dacă din mulţimea «făgăduinţelor» nerealizate — câte una a trebuit să treacă în împărăţia uitării.

3. Privitor la «Biblioteca poporală» ni-se dă o nouă «făgăduinţă», că vor apare în cursul acestui an 17 broşuri. Ar fi timpul suprem, — căci *până acum* în «era nouă» acea bibliotecă a fost lăsată în părăgenire. Ce va venì de aici înainte, — vom vedea.

4. Despre «Muzeul Asociaţiunii» mi-se răspunde cu spirituala glumă că «nu se poate aranja cu una cu două ca «Revista Teologică». Are toată dreptatea glumeţul secretar, — deoarece Muzeul se aranjează întocmai ca «Ţara noastră» şi ca revista «Transilvania». Dar dureros e, că obiectele *astfel* «aranjate», cari au costat jertfe, se strică căzând pradă lăcomiei unei nesaţioasă «*culturi*» de *molii*, care s'a prăsit în «era nouă». Astăzi nu îndrăzneşti să conduci vre-un oaspe venit din alte părţi ca să cerceteze muzeul, că ne facem de poveste. Şi cât de frumos ar fi să poţi spune, că ai aranjat *cel dintâi muzeu* la acest popor dornic de cultură! Dar spre aceasta se cere un sentiment al datoriei şi o nobilă ambiţie...

Nu mai extind seria acestor datorii neîmplinite, căci ar trebuì să mă întreb: câte «biblioteci poporale» a înfiinţat şi câte «prelegeri poporale» a ţinut harnicul secretar literar? — şi altele multe asemenea acestora.

Intre aceste triste împrejurări nu mă mir de loc, că un asemenea domn şi-a putut lua şi acea îndrăzneală, ca să judece, să certe şi să insulte toată lumea. Nu-mi pot lua sarcina ingrată să arăt toată necu-

viința acelor insulte. Nici *credința* noastră și nici *preoțimea* n'a scăpat neinsultată.

5. Cetitorii noștri își vor aduce bine aminte de toată campania ce o pornise acel domn secretar literar împotriva «Revistei Teologice», *pânăce încă nici nu apăruse.* În focul acelei răsboiri, credința părinților noștri ne-a numit-o: «chițibușerii dogmatice»; canoanele bisericei le-a numit: «teren mlăștinos», «pravile moarte»; preoțimea a îndrumat-o la «înțelepciunea bună și la poezia senină a vechiului molitvelnic»; nici chiar fericitul mitropolit *Șaguna* n'a fost scutit de învinuirea că nu s'a silit: «să-i dea preoțimei din vremea lui o deosebită *cultură* teoretică a preceptelor dogmatice și canonice».

Față cu *aceste* insulte, pe cari le-a *scris* un fiu de preot, întreb: ce rost poate avea declamația diplomatică că «poartă cea mai desăvârșită dragoste pentru biserica *sa* (va fi de sigur una fără «dogme» și «canoane») și este pătruns de cel mai curat respect față de tagma preoțească». *Dovedește într'adevăr dragoste pentru biserica noastră acela, care-i insultă credința și canoanele?!* Dovedește dragoste față de mamă-sa acela, care-i insultă și bajocorește învățăturile prin cari a voit să-l facă om de omenie?! *Dovedește într'adevăr respect «curat» față de preoțimea noastră acela, care o îndrumă să rămână în neștiința celor religioase?!* Nu este aceasta o batjocură la adresa preoțimei noastre?!

O *singură dată* a scris în toată revista noastră unul dintre bărbații învățați ai bisericei noastre despre «*sărbătoarea* Tăierii împrejur a Domnului», și «Țara noastră» îndată după aceea vine să constate prin peana secretarului literar că «la o lună odată ne socotim datori a discuta despre *circumciziune* și *alte nevinovate păscălii*». Nu este aceasta o insultă a sărbătorilor bisericei noastre?!

Las să răspundă la aceste întrebări logica ori-cărui om normal. Noi nu ne vom lăsa seduși prin nesincere fraze de paradă. Și ori ce alt «argument strălucitor», decât al logicei cinstite, pentru noi — n'are nici o valoare!

Noi am arătat *fapte,* cari nu se pot trage la îndoială. *Morala faptelor* va vorbì de sine.... N'am voit să fac nedreptate nimănui, ci din contră: *am voit ca dreptatea să se arete.* Pe a cui parte se află dreptatea — judece cetitorii nepreocupați.

Fără îndoială cea mai folositoare morală din toate acestea — ar fi aceea, pe care ar trebuì să o scoată secretarul literar — pentru sine. Nu dorim moartea păcătosului, ci dorim îndreptarea lui. Intre împrejurările vitrege, ce are să le înfrunte astăzi mai ales desvoltarea noastră culturală, este un păcat strigător la cer să lași o instituție culturală, cu o chemare atât de frumoasă cum este «Asociațiunea» noastră, în desăvârșită părăgenire. Dela un om cu pretenții de cultură, suntem în drept să cerem o altă înțelegere pentru problemele actuale ale culturii poporului nostru! Altă rehabilitare morală din dezastrul ce l-a suferit «*era nouă*» nu poate să existe: decât *munca.* Va trebuì să se pătrundă și tinărul secretar literar de convingerea: că *progresul cultural al unui om singuratic ca și al unui popor este rezultatul unei lucrări mature, stăruitoare și cinstite,* — iar nu

al unor vorbe de paradă, pe cari nici *n'ai îndreptățirea morală* să le spui altora, pe câtă vreme tu însuți nu-ți faci datoria *la locul ce-l ocupi.* Nu planuri muncite în ascuns pentru a ajunge *«stăpâni ai situației»* ci fapte săvârșite la lumina zilei cere cinstea stăpânirii *situației aceleia,* la care te-a chemat încrederea altora, de care nu-i permis să abuzezi. Numai o astfel de lucrare: *matură, stăruitoare și cinstită,* va fi în stare să arunce preste greșelile tinereții — *vălul uitării și al iertării.*

Dr. Nicolae Bălan.

Rubrica informațiunilor și a «mișcării literare» și de astădată a trebuit să rămână afară, căci altcum nu putea să apară revista înainte de sf. sărbători a Rusaliilor, iar predicile potrivite pentru această sărbătoare își pierdeau actualitatea.

Anunțăm, că în scurtă vreme va apare și Nr. 6, iar pentru lunile de vacanță, Iulie și August, vom scoate ca și în anul trecut un număr duplu.

Pe acei on. abonați, cari s'au angajat a plătì rata primă a abonamentului până la 10 April. dar nu au achitat-o nici până azi, deși revista li s'a trimis regulat, îi rugăm să binevoiască a ne trimite până mai târziu în 1 August n. *întreg abonamentul.*

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice și date tipiconale pe luna lui Iunie 1908.

1 Iunie: *Dumineca Rosaliilor.*

Pentru mărimea praznicului Pogorârii sfântului Duh, în Duminecа aceasta: la Vecernie, la Utrenie și la Liturgie, toate se cântă și se îndeplinesc cum prescrie tipicul Pentecostarului pentru acest praznic. Îndeosebi: cu Liturgia Rosaliilor, după rugăciunea Amvonului, se face împreună și Vecernia acestei Dumineci cu cetirea sfintelor rugăciuni prescrise la această Vecernie pentru chemarea sfântului Duh. În decursul săptămânii Rosaliilor: toate se îndeplinesc după tipicul zilelor acestei săptămâni, cum se prescrie la Pentecostar.

5 Iunie: Dumineca *tuturor sfinților,* gl. 8, voscr. 1.

Cu Vecernia și Utrenia acestei Dumineci, cari rânduieli, cu tipicul lor se găsesc în Pentecostar, se încheie stadiul „Cincizăciunii", respt. al Pentecostarului; și cu Vecernia din Duminecа aceasta se începe stadiul Octoihului, anume: cu Vecernia de Dumineсă și cu Utrenia de Luni a glasului al optulea, conform regulelor tipiconale, cari se află la finea Octoihului mare.

15 Iunie: Duminecа a 2-a după Rosalii, gl. 1, voscr. a 2-a.

La Vecernie, la Utrenie și la Liturgie: toate ale Duminecii, din Octoih și din Mineiu, după tipicul Octoihului.

22 Iunie: Duminecа a 3-a după Rosalii, gl. 2, voscr. a 3-a.

Toate ale glasului și ale Mineiului. Apostolul și Evangelia Duminecii.

24 Iunie: Nașterea sfântului Ioan Botezătorului.

La Vecernie, la Utrenie și la Liturgie: toate ale sărbătorii cum se găsesc la Mineiu.

29 Iunie: Duminecа a 4-a după Rosalii și sfinții Apostoli Petru și Pavel: gl. 3 voscr. a 4-a.

La Vecernie și la Utrenie: cântările Octoihului și ale sărbătorii cu Parimii și Litie, cum se prescrie la Mineiu; Apostol și Evangelie: ale Duminecii și ale sărbătorii.

Deslușire: Dela Duminecа Tomii, până la Duminecа tuturor sfinților, la Vecernie și la Utrenie, cântările Mineiului se aplică numai peste săptămână, și numai întrucât le reclamă Pentecostarul; iar Duminecа, Mineiul se aplică la Pavecerniță, cum se prescrie la finea Utrenii din Duminecа Tomii.

Incă *una,* pentru toți cantorii, deci și pentru subscrisul: *Celce are nobila și sfânta ambițiune de a nu greșì tipicul în practica cultului și în propunerea lui cu graiul, ori în scris: să deschidă adese sfintele cărți rituale, să le consulte zilnic, căci urmând așa, nu va greșì nicicând!*

RĂSPUNS: O. P. D. I. în B.

Te rog, a cetì tipicul de *Luni,* a doua săptămână, *la Utrenie,* și te vei convinge, că adevărul este pe partea preotului, care a dat *binecuvântarea* cu: *„Mărire sfintei";* căci, dela Duminecа „Tomii" până la Inălțarea Domnului și psalmii la Utrenie, se cetesc numai cei șasă din urmă, dela „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu". *Cantor.*